

BIJEENKOMSTEN OP
WOENSDAG 11 NOVEMBER 1964 TE OIRSCHOT
DONDERDAG 26 NOVEMBER 1964 TE HAVELTE
(Gem. STEENWIJK)
WOENSDAG 2 DECEMBER 1964 TE APELDOORN

Voordrachten gehouden voor de Vereniging ter Beoefening
van de Krijgswetenschap

door

R. J. W. HESLINGA,

Luitenant-Kolonel van de Generale Staf
Docent aan de Hogere Krijgsschool

over

GEDACHTEN OVER HET „OORLOGSBEELD”
TE OIRSCHOT

Voorzitter: Generaal-Majoor van de Koninklijke Luchtmacht J. W. THIJSSEN

De Voorzitter:

Mijne Heren, aangezien de Generaal Couzy verhinderd is vanavond de leiding op zich te nemen, open ik thans de bijeenkomst van onze Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap. Ik heet U allen van harte welkom, in het bijzonder de Brigade Generaal De Jong, dank zij wiens gastvrijheid wij vanavond hier deze bijeenkomst hebben kunnen organiseren.

Ik geloof dat ik ook een aantal niet-leden zie, ik hoop dat zij een prettige avond zullen hebben en dat datgene wat zij horen, voor hen een aanleiding zal zijn om zich in de pauze als lid op te geven.

Er zijn geen punten van huishoudelijke aard en daardoor kunnen we meteen beginnen aan de hoofdschotel van hedenavond, de voordracht uit te spreken door de Overste Heslinga.

Mijnheer Heslinga dan verleen ik U hierbij het woord.

GEDACHTEN OVER HET „OORLOGSBEELD”

Mijnheer de Voorzitter, Mijne Heren,

Toen ik de toch zo vererende uitnodiging van onze Vereniging ontving, hedenavond het Onderwerp „Oorlogsbeeld” bij U in te leiden, heb ik lang gearzeld, daaraan gevolg te geven. Naar ik meen is het goed, U meteen de achtergrond van deze aarzeling te belichten, daar ze direct verband houdt met de aard van het onderwerp. Zoals U straks zelf zult bemerken, gaan wij ons begeven op een gebied, dat met enig recht als „beschouwelijk” of zelfs

„filosofisch“ kan worden aangeduid. Het is een feit, dat dit gebied nu eenmaal niet voor iedereen even aantrekkelijk lijkt en ik kan me dus best voorstellen, dat met name de jongeren onder U zich de vraag zullen stellen: Is dit onderwerp nu eigenlijk wel iets, waarvoor ik mij moet interesseren?

Ik ben er echter stellig van overtuigd, dat ten minste een kennismaking met het thans in zwang zijnde begrip „oorlogsbeeld“ voor ons allen van het grootste belang is. Sterker, gezien tegen de achtergrond van de nationale en internationale defensie-politiek meen ik, dat men, thans meer dan ooit, niet vroeg genoeg met deze materie kan worden geconfronteerd.

De reeds genoemde beschouwelijkheden zou ik U dan vanavond ook graag als een soort uitdaging voor ogen willen stellen.

Hoewel de in de convocatie genoemde stellingen U ongetwijfeld al een zeker beeld hebben gegeven van de inhoud van mijn inleiding, wil ik eerst nog wat dieper ingaan op de formulering van het onderwerp. Twee facetten daarvan vragen namelijk wellicht om een nadere uitleg.

In de eerste plaats ontmoet U ook hier het zoveel gebruikte — om niet te zeggen misbruikte — woord „gedachten“. Zoals meestal is dit woord gehanteerd om aan te geven, dat U slechts een aantal aspecten zullen worden voorgelegd van het begrip „oorlogsbeeld“. Zelfs als ik mij tot een zakelijke volledigheid in staat zou achten — en dat doe ik zeker niet — zou de beschikbare tijd een dergelijke volledigheid uitsluiten. Verder wil het gebruik van dit woord uitdrukking geven aan het feit, dat datgene wat ik hier vanavond poneer als een uitgesproken persoonlijke mening moet worden gezien. Ik ben ervan overtuigd, dat diverse zienswijzen, overigens mede beïnvloed door een uitgebreide literatuur op dit gebied in de buitenlandse vakpers, nog allesbehalve volledig doorzocht zijn, wellicht nog niet in de juiste relaties zijn gebracht en zeker alle openstaan voor discussie. Dit feit moge voor U een aansporing zijn, niet te schromen, mij na de pauze aan te vallen!

In de tweede plaats zal het U zijn opgevallen, dat er bij het woord „oorlogsbeeld“ aanhalingstekens zijn gebruikt. De verklaring daarvoor is eenvoudig: ik geloof namelijk niet, dat het begrip „oorlogsbeeld“ bij ons reeds een algemeen bekend en aanvaard iets is. Bijgevolg dat ik een nieuw begrip te gaan introduceren, dat bovendien — zoals U zult merken — uitgaat boven datgene, wat taalkundig door het woord wordt geïmpliceerd. Het zij mij dan ook vergund, de hoop uit te spreken, dat na beëindiging van deze inleiding de aanhalingstekens in de toekomst zullen kunnen worden weggelaten!

Mijne Heren, zelfs wanneer U slechts zo nu en dan een blik werpt in de buitenlandse vakpers, zullen woorden als „Kriegsbild“ en „mental picture of war“ U niet zijn ontgaan. Wanneer U zich meer in deze literatuur gaat verdiepen, ontdekt U reeds spoedig, dat er bijna van een mode kan worden gesproken in verband met deze uitdrukkingen. De vraag rijst dan automatisch, wat onder deze begrippen moet worden verstaan. Ik zal trachten, op deze vraag een antwoord te formuleren, zij het dan ook via een omweg.

Om te beginnen moet ik er dan wel op wijzen, dat het door mij gebruikte woord „oorlogsbeeld“ een letterlijke vertaling is van het reeds genoemde, in Duitsland de laatste jaren gangbare woord „Kriegsbild“. Daar zelfs de taalkundige betekenis van beide woorden elkaar niet volledig dekken, kunt U mij daarop zeer terecht aanvallen, ik heb echter geen betere uitdrukking kunnen vinden. Wellicht zou de juiste betekenis nog het beste door een omschrijving, door een definitie, tot uitdrukking kunnen worden gebracht, maar ten opzichte daarvan heeft het gebruikte woord tenminste de verdienste van korthed. Trou-

wens, naar ik meen is de aanduiding van een begrip in wezen niet zo belangrijk, mits de inhoud ervan, de betekenis, de lading zo U wilt, maar duidelijk is vastgesteld. Aan het geven van zo'n lading aan het woord „oorlogsbeeld“, aan een definitie ervan dus, zal derhalve niet kunnen worden ontkomen.

Vervolgens moet ik dan vaststellen, dat zowel in de literatuur op dit gebied, als in gesprekken over deze materie in het algemeen de neiging kan worden geconstateerd, het woord ofwel gevoelsmatig, dan wel taalkundig te interpreteren. Bij een gevoelsmatige uitleg doemt dan vrijwel altijd een beeld op van het moderne slagveld. Hierbij staat het uiteraard iedereen vrij eigen overtuiging, levensbeschouwing en religie, maar ook voorstellingsvermogen en al of niet gebreidelde fantasie in het geding te brengen. Het resultaat is dan doorgaans iets, wat op een griezelverhaal begint te lijken: het beeld wordt een bijna apocalyptisch aandoend schilderij. Dat deze benadering nauwelijks objectief kan worden genoemd, behoeft geen betoog!

Bij een taalkundige benadering wordt doorgaans gedacht aan een soort „momentopname“ van een bepaalde fase of periode van een oorlog, waarin het wapengeweld een rol speelt. Het slagveld komt daarbij uiteraard wel naar voren, maar is slechts één aspect onder vele. Hoewel deze uitleg reeds een meer algemene strekking heeft, is ze, objectief gezien, evenmin zinvol, daar ze bepaalde beelden losmaakt uit het grote geheel. Het gevaar is daarbij immers niet denkbeeldig, dat aan deze losse aspecten een onevenredig belang wordt toegekend.

Denkt U, ter illustratie van het voorgaande, maar eens aan de betekenis van het nucleaire wapen, de „atombom“ in de volksmond. Als zodanig geplaatst in één van de beide genoemde interpretaties, leidt dit wapen immers reeds spoedig tot een zekere wanhoop of hopeloosheid, zich uitend in bijv. „anti-bom marsen“ en ten slotte in een bereidheid tot eenzijdige ontwapening, met alle risico's daarvan!

Nu we hebben vastgesteld wat een „oorlogsbeeld“ niet is of niet behoort te zijn, is naar ik meen het ogenblik gekomen, waarop we een gemeenschappelijk uitgangspunt zullen moeten vinden, met andere woorden, thans zal de reeds vroeger als „noodzakelijk“ gekwalificeerde definitie moeten worden geïntroduceerd. Onder het begrip „oorlogsbeeld“ zal dan verder moeten worden verstaan, de weergave van het wezen en de verschijningsvormen van het huidige conflict tussen Oost en West en een eventueel daaruit voortvloeiende oorlog.

Uitgaande van deze veelomvattende definitie zal U de betreffende waarde van het woord „oorlogsbeeld“ zonder meer duidelijk zijn. Het richt zich immers in eerste instantie uitsluitend op het aspect „oorlog“ daarin. Bovendien roept het automatisch de gedachte op aan de al eerder genoemde „momentopname“. De definitie impliceert echter eerder een soort „filmbeeld van het totaal“. Bij het gebruik van de term dient men zich dus steeds van de betrekkelijkheid ervan bewust te zijn.

Het zal U niet zijn ontgaan, dat de definitie zonder meer het bestaan van een conflict en de mogelijkheid van een daaruit voortkomende oorlog als feit stelt. Nu meen ik echter, dat het U nauwelijks moeilijk zal vallen deze elementen als uitgangspunt aanvaarden. Alle couranten staan immers voortdurend vol van de zgn. koude oorlog — een uitvinding van het communisme overigens — en gewapende conflicten in direct verband daarmee. Het doet er daarbij weinig toe, dat de term „koude oorlog“ momenteel meestal wordt vervangen door de meer de massa aansprekende uitdrukking „vreedzame coëxistentie“. De communistische leiders maken er immers nauwelijks een geheim van, dat de doelstellingen van beide volkomen gelijk zijn.

Van wezenlijke betekenis is het overigens niet, dat het conflict momenteel een uitgesproken Oost—West zaak is. Een nieuw en wellicht nog ernstiger conflict tussen „have's and have-not's" meldt zich immers reeds aan! Of daarin de huidige Oost—West tegenstelling zal worden gecontinueerd is nog een onderwerp van interessante speculatie, maar mag zeker niet als een vaststaand feit worden gezien. Wezenlijk belangrijk is het feit, dat thans een conflict-situatie bestaat, dat deze in de nabije toekomst zal worden gecontinueerd en voor de verdere toekomst moet worden verwacht!

Daar de mens een „denkend" wezen is, zal hij zich, in een conflictsituatie geplaatst, gaan bezinnen op de door hem te volgen gedragslijn. Hetzelfde geldt voor een groep mensen en in laatste instantie dus ook voor de Staat. Dit bezinnen zal — het is wel vanzelfsprekend — uitgaan van de bestaande toestand, maar zelfs een grondige analyse daarvan kan onmogelijk voldoende zijn. De te volgen gedragslijnen zijn immers op de toekomst gericht en derhalve zal tevens moeten worden getracht, de mogelijke ontwikkelingen van de bestaande toestand zo goed mogelijk te benaderen. Naar ik meen, zijn hiermede twee wezenlijke elementen van het begrip oorlogsbeeld vastgesteld. Immers, de benadering van de mogelijke ontwikkelingen van de bestaande toestand is niet anders dan het opmaken van een op analyse berustende voorspelling van een wetenschappelijke veronderstelling omtrent de toekomstige toestand. Met andere woorden, het is een *prognose* van de ontwikkelingsgang. Het bepalen van de te volgen gedragslijnen berust op het uit de prognose extraheren van bepaalde richtlijnen, tendensen, rode draden, zo U wilt. Naar ik meen wordt datgene wat hier is bedoeld het beste weergegeven door het onvertaalbare Duitse woord „Leitbild". Staat U mij derhalve toe dit woord verder te gebruiken!

Ik wil trachten deze nogal ingewikkelde beschouwing met een eenvoudig militair voorbeeld te verduidelijken. Om te komen tot aanvaardbare tactische opvattingen voor de toekomst zal ongetwijfeld moeten worden uitgegaan van een prognose van de omstandigheden op het toekomstige slagveld. Op basis van die prognose zullen daarna richtlijnen moeten worden vastgesteld voor het nieuw te ontwerpen materieel en het tactisch gebruik daarvan. Of anders gesteld, nu in concreto:

prognose — het slagveld van de toekomst is een lege ruimte met grote verwoestingen.

richtlijn — beweeglijk optreden van snelle, terreinvaardige eenheden, immuun voor de verwoestende wapenuitwerking.

Bij het bestaan van twee elementen in een bepaald begrip moet onvermijdelijk worden gekomen tot het bepalen van hun onderlinge relatie, met andere woorden, vragen als „welke is de belangrijkste", „hoe beïnvloeden ze elkaar", „is er sprake van oorzaak en gevolg", etc. zullen moeten worden beantwoord. Wanneer we dieper ingaan op de onderlinge relatie van de beide elementen van het oorlogsbeeld, komt reeds spoedig een interessante wisselwerking tot uiting. Een wel zeer sprekend voorbeeld hiervan is de eeuwige discussie tussen technicus en tacticus over de aard van nieuw te ontwerpen materieel. Steeds zal de technicus vragen om richtlijnen in verband met de te verwachten tactiek en altijd zal de tacticus deze vraag terugspelen met de opmerking: geeft mij de mogelijkheden van het toekomstige materieel en ik zal U inlichten over het tactisch gebruik daarvan.

In het voorgaande werd — volledig eenzijdig — slechts het ontwikkelen van een „Leitbild" uit een prognose genoemd. Het is echter evenzeer waar, dat een redelijke prognose slechts dan mogelijk is, indien reeds van te voren een

aantal „rode draden“ zijn vastgesteld. Om bij het reeds genoemde voorbeeld te blijven, hierop moet nog een aanvulling komen. Aan de gegeven prognose moet namelijk nog voorafgaan: richtlijn — steeds toenemende wapenuitwerking.

Uiteraard is er bij dit voorbeeld sprake van een — wellicht te ver doorgevoerde — simplificatie. Niettemin, in deze zin gezien is het „Leitbild“ een element, dat betrekking heeft op het verleden, het heden en de toekomst. De prognose slaat van nature slechts op de toekomst. Op grond van deze overweging ben ik er persoonlijk toe geneigd, het „Leitbild“-element in het oorlogsbeeld als het belangrijkste te zien.

De genoemde wisselwerking geeft overigens het oorlogsbeeld automatisch een uitermate dynamisch karakter. Iedere geëffectueerde richtlijn of gedragslijn zal immers moeten leiden tot een nieuwe prognose en een volgend aangepast „Leitbild“. Ter illustratie opnieuw een eenvoudig voorbeeld:

Door de pantsering van gemechaniseerde eenheden is de wapenuitwerking van de huidige lichte veldartillerie onvoldoende geworden. Gezocht wordt derhalve naar een meer effectieve uitwerking, bijvoorbeeld in de vorm van het leggen van mijnen met behulp van vuurmonden. Het is duidelijk, dat zodra deze methode praktisch uitvoerbaar is, nieuwe richtlijnen voor de verder te ontwikkelen gepantserde voertuigen noodzakelijk zullen zijn.

Het dynamische karakter van het oorlogsbeeld impliceert, dat men niet kan volstaan met een éénmalig vaststellen ervan. De studie van deze materie zal integendeel noodgedwongen een voortdurende bezigheid moeten zijn.

Op twee verdere aspecten van het oorlogsbeeld zou ik voorshands nog direct Uw aandacht willen vestigen.

Ten eerste — zoals reeds gesteld — is de studie van het oorlogsbeeld een logisch uitvloeisel van de bestaande conflictsituatie. Daarnaast is echter die studie op zuiver praktische gronden een absolute noodzaak. Het is immers een feit, dat de uitvoering van eenmaal vastgestelde richtlijnen in de huidige complexe maatschappelijke vormen onvermijdelijk zullen leiden tot uiterst belangrijke consequenties op o.a. financieel, economisch, politiek en psychologisch gebied. Denkt U bijvoorbeeld slechts eens aan de enorme kosten, verbonden aan onze eigen defensie-inspanning, de rol die het productie-apparaat daarin speelt, de politieke noodzaak van toetreding tot bondgenootschappen en de voortdurende wederzijdse zenuwenoorlog! Deze consequenties zijn zo ernstig, dat ze slechts draagbaar zijn, indien een maximaal nuttig rendement wordt nagestreefd. De noodzaak hiertoe is een factor, die reeds bij de studie zelf een niet onbelangrijke rol speelt, daar ze van huis uit een uitgangspunt moet zijn.

Ten tweede zal het U duidelijk zijn, dat bij het opmaken van een „Leitbild“ en een prognose slechts in zeer geringe mate van concrete gegevens gebruik kan worden gemaakt en dat de subjectieve, de persoonlijke zienswijzen en interpretaties, hierbij in sterke mate op de voorgrond treden. Met andere woorden: om te komen tot een oorlogsbeeld is een sterk speculatief georiënteerd denkproces noodzakelijk. Hoewel daarbij nooit het subjectieve element volledig zal kunnen worden uitgeschakeld, dient niettemin daarnaar zoveel mogelijk te worden gestreefd. Naar ik meen zal dit doel nog het beste worden bereikt door voortdurende gedachtenwisselingen, waarbij iedere persoonlijke zienswijze door de gesprekspartners wordt gehoord en op zijn merites beoordeeld. Uitdrukkelijk meen ik te moeten waarschuwen tegen de nogal eens ge-

volgde methode van de puur subjectieve benadering ten dienste van specifieke politieke of militaire doeleinden. Dat hiermede slechts een illusie wordt gecreëerd zal U duidelijk zijn!

Het is allesbehalve een eenvoudige zaak, bij voortduring het in wezen dynamische oorlogsbeeld vast te stellen. Hierbij kunnen uiteraard verschillende benaderingsmethodes, ieder met hun eigen voor- en nadelen, worden toegepast. Gezien de complexiteit van de materie is het, naar ik meen, nuttig een ogenblik bij de belangrijkste methodes stil te staan. Deze zijn:

- de historische, waarbij op basis van de geschiedschrijving wordt getracht lessen uit het verleden te trekken, om hierop de gedragslijnen voor het heden en de toekomst te baseren;
- de pragmatische, waarbij de in het heden waargenomen verschijnselen naar oorzaak en gevolg worden geanalyseerd in samenhang met de omstandigheden, waarna deze analyse — soms in mathematische vorm — op de toekomst wordt toegepast;
- de filosofische, waarbij door een beschouwing van de geschiedenis der menselijke ontwikkelingsgang wordt getracht, bepaalde blijvende elementen met de daarop inspelende veranderlijke factoren en de tendensen daarvan te bepalen, om deze ook voor de toekomst te hanteren.

Zoals ik reeds eerder heb gezegd, hebben alle methodes hun eigen voor- en nadelen. Naar ik meen is de keuze van een der methoden een zaak van persoonlijke aanleg en geaardheid. Wel zie ik de historische methode als de minst aantrekkelijke, gezien het uitgesproken subjectieve karakter van vrijwel alle geschiedschrijving. De daaruit getrokken lessen kunnen derhalve moeilijk als ook maar enigszins objectief worden bestempeld! Overigens benadert de moderne zgn. „objectieve” geschiedschrijving in vele opzichten een filosofische gedragslijn. Hierdoor groeien de historische en filosofische methode steeds meer naar elkaar toe. De pragmatische methode wordt doorgaans in de angelsaksische landen toegepast. Dat dit vwb de politiek van de VS tot betrekkelijk negatieve resultaten heeft geleid, behoeft echter nog in geen enkel opzicht een veroordeling van de methode in te houden. Ik geloof dan ook, dat hierbij de fout eerder in de toepassing moet worden gezocht. Wellicht zijn er zelfs wezenlijk belangrijke oorzaken en gevolgen geëlimineerd, omdat ze uit Amerikaans gezichtspunt onjuist werden gequalificeerd! Het is bij voorbeeld voor vrijwel iedere US-staatsburger volkomen onbegrijpelijk, dat de „American way of life” geen enkele aantrekkingskracht heeft voor de volkeren van Oost-Azië. Hij zal er dan ook toe geneigd zijn, dit aspect in zijn studies volledig te verwaarlozen.

Persoonlijk geef ik de voorkeur aan de in Duitsland gebruikelijke filosofische methode, daar hierbij wordt gestreefd naar een objectieve bepaling van blijvende elementen, waardoor het speculatieve zich beperkt tot de veranderlijke factoren. Het is trouwens opvallend, dat over een aantal blijvende elementen reeds een grote mate van overeenstemming bestaat en dat deze ook door de aanhangers van de andere methodes worden aanvaard. Als zodanig zou ik U als voorbeelden willen noemen de militair-geografische toestand, de politieke verhoudingen, de wetenschap en techniek, de economische begrenzingen, de geldende moraalnormen en de geestelijke instelling van en in de diverse staten en hun bevolkingen.

Het totale door de definitie bestreken gebied is zo omvangrijk, dat het reeds op grond hiervan een zekere onderverdeling, (een differentiatie gewenst zou

zijn. De noodzaak hiertoe wordt echter duidelijk, indien we de genoemde blijvende elementen nader bezien. De daarin voorkomende aspecten zijn immers zo uiteenlopend, dat ze voor het gehele gebied onmogelijk kunnen worden overzien.

De grote moeilijkheid bij het doorvoeren van een differentiatie is uiteraard, de onderlinge relatie van de diverse onderverdelingen niet uit het oog te verliezen. Nu zijn er in de vakpers zeker diverse geslaagde pogingen hiertoe te vinden en als een goed voorbeeld daarvan wil ik teruggrijpen op de reeds in het vorige „Wetenschappelijk Jaarbericht” besproken studie van een zekere Possony. Deze heeft aan een zeer ver doorgevoerde differentiatie samenhang en onderlinge relatie gegeven door het opbouwen van een scala, een spectrum zoals hij het zelf noemt. Ervan uitgaand, dat U zich dit spectrum nauwelijks in zijn totaliteit zult kunnen herinneren, zij het hier nogmaals gereproduceerd

- geestelijke oorlog: strijd op alle mogelijke geestelijke gebieden met alle mogelijke geestelijke middelen.
- organisatorische oorlog: infiltratie en ondermijning van de maatschappelijke en politieke verbanden
- militaire uitholling: aantasting en ondermijning van binnen uit van het machtsapparaat van de Staat
- politieke oorlog: strijd met alle mogelijke politieke middelen, muv wapengeweld
- economische oorlog: strijd om de economische machtsposities in de wereld
- paramilitaire oorlog: strijd door middel van acties als spionage, sabotage, intimidatie, terreur en guerrilla
- militaire manoeuvres: uitlokken van reacties door verplaatsingen van troepen en/of materieel en oefeningen
- beperkte oorlog: optreden van geregelde troepen, beperkt naar plaats, tijd en doel, met conventionele wapens
- kernwapenoorlog: toepassing van kernwapens op beperkte of onbeperkte schaal in een beperkte oorlog
- totale oorlog: onbeperkte toepassing van nucleaire middelen in een naar tijd, plaats en doelstelling onbeperkte oorlog.

Drie aspecten van dit spectrum zijn, dacht ik, van voldoende belang, om er een ogenblik bij stil te staan.

Allereerst bestrijkt dit scala het gehele gebied, genoemd in de definitie van het oorlogsbeeld. De onderlinge relatie van de deelgebieden is tot uitdrukking gebracht door een duidelijk waarneembare opklimming in de ernst van het karakter der diverse gedifferentieerden.

Vervolgens kan ik stellen, dat het mede berust op de opvattingen van de huidige tegenstander, hoewel deze doorgaans een minder ver doorgevoerde onderverdeling toepast. Met enig recht zou zelfs de stelling kunnen worden verdedigd, dat de opvattingen van de tegenstander uitgangspunt voor dit spectrum zijn geweest. Ten slotte moet worden gewezen op het feit, dat deze of een overeenkomende differentiatie reeds zo algemeen aanvaard is, dat in de buitenlandse literatuur zonder verdere motivering vaak één der deelgebieden als uitgangspunt van een betoog wordt genomen. Een zekere kennis van deze materie zal dan ook de interpretatie van deze literatuur zeker kunnen vereenvoudigen.

Reeds eerder hebben we de vraag beantwoord, op welke wijze, met behulp van welke methodes men tot een enigszins realistisch oorlogsbeeld zou kunnen komen. Het zojuist gegeven spectrum kan ons thans verder van dienst zijn bij het onderzoek van de vraag, wie zich met het oorlogsbeeld zal moeten bezighouden.

In dit verband gezien is het opvallend, dat in vijf van de tien gedifferentieerden het gebruik van wapengeweld direct op de voorgrond staat, terwijl in een zesde het militaire apparaat bij wijze van spreken als „lijdend voorwerp” fungeert. Minder evident en indirect speelt echter het militaire element ook nog een rol in twee verdere deelgebieden, namelijk in de politieke en de economische oorlog. Het lijkt mij dienstig, hierbij even stil te staan, daar dit facet, naar ik meen, niet altijd de aandacht krijgt, die het rechtens verdient.

U zal wel niemand in dit gezelschap bestrijden, dat de krijgsmacht in wezen hét machtsapparaat van een Staat is. Hiervan uitgaande, kan moeilijk worden ontkend, dat het dan in eerste instantie een politiek „instrument”, een politiek „middel” moet zijn. Het uitspelen van dit instrument — zonder het overigens nog te gebruiken — ligt dus logischerwijs in de lijn van de verwachtingen. In deze rol is het instrument echter slechts effectief, indien het voor de tegenstander een zekere „geloofwaardigheid” bezit. In het huidige bondgenootschappelijke verband speelt overigens deze geloofwaardigheid van de krijgsmacht een eveneens niet onbelangrijke rol. In de interne politieke verhoudingen van het bondgenootschap is deze factor immers medebepalend voor het gezag, het prestige en dus de medezeggenschap van de betrokken Staat. Wordt de geloofwaardigheid van het militaire apparaat twijfelachtig, dan is het in de beide genoemde opzichten een nutteloze verspilling van geld, personeel en middelen. Er bestaat dus duidelijk een zekere wisselwerking tussen de geloofwaardigheid van het instrument en de reële politieke mogelijkheden en bijgevolg is het militaire element mede van betekenis in de politieke oorlog.

Hoewel veel minder evident, kan de defensie-inspanning eveneens een rol spelen in de economische oorlog. Indien immers de tegenstander door diverse maatregelen, bij voorbeeld in het kader van politieke en paramilitaire oorlog, of door militaire manoeuvres tot een onevenredig grote inspanning kan worden verleid, zal dit voeren tot het onttrekken van middelen aan de steeds voortdurende strijd om de economische machtsposities. Het is duidelijk, dat het onttrekken van middelen op dit gebied, doorgaans de resultaten van de economische oorlog niet ten goede zal komen.

Indien dan in acht van de tien deelgebieden het militaire element, direct of indirect, een meer of minder belangrijke rol speelt, is het naar ik meen zeker verantwoord te stellen, dat ten minste de medewerking van militaire adviseurs bij het bepalen van het oorlogsbeeld op de voorgrond dient te staan. Daarnaast echter blijven in het spectrum een viertal deelgebieden over, die uitdrukkelijk buiten de sfeer van het militaire blijven, of daarboven uitgaan. Deze deelgebieden worden beheerst door o.a. politieke, psychologische, ideologische, financiële en economische momenten, waarvoor de medewerking van specialisten op velerlei gebied absolute noodzaak is. Wanneer daarbij nog wordt overwogen, dat het opmaken van een realistisch oorlogsbeeld en het tijdig aanvaarden van de consequenties van dit denken een levensbelang is voor iedere Staat, ligt het voor de hand, de studie van het oorlogsbeeld en de consequenties daaruit, op het regeeringsniveau te zien. Juist de regering is immers

de bewaker van de levensbelangen van de Staat. Bovendien wordt op dat niveau beschikt over de deskundigen, die de niet militaire deelgebieden moeten bestrijken.

Summa summarum moet derhalve de vraag naar het „wie” worden beantwoord met: een college van deskundigen op allerlei gebied, bij voorkeur op regeringsniveau, met ten minste de medewerking van een sterk militair element.

Reeds enkele malen werd Uw aandacht gevestigd op het feit, dat de studie van het oorlogsbeeld tot bepaalde consequenties zal leiden. Op dit punt gekomen, meen ik nog een stap verder te moeten gaan, door te stellen, dat een studie van het oorlogsbeeld slechts dan zinvol is, indien de bereidheid bestaat, de uit deze studie blijkende consequenties te aanvaarden. Het doel van deze studie is immers allereerst het bepalen van een „Leitbild” of een prognose van de toekomst, om op basis daarvan te komen tot het vaststellen van een beleid, om daarna over te gaan tot de uitvoering van de door dit beleid geïmpliceerde maatregelen.

Het is in dit verband, dacht ik, interessant een ogenblik te denken over het verband van de „Leitbild”- en prognose-elementen in het oorlogsbeeld en de zojuist toegepaste scheiding van beleid en uitvoering in de consequenties.

Nu zal in het algemeen een beleid uitsluitend in zeer globale termen — in zgn. beleidslijnen — worden vastgelegd. Zodra men echter aan de uitvoering van deze beleidslijnen toekomt, duiken er onvermijdelijk een zeer groot aantal details op, vaak op uitgesproken specialistisch gebied. Stelt U zich eens voor, wat een ongehoorde hoeveelheid werk er verbonden is aan de uitvoering van de beleidslijn „mechanisatie van de KL”!

Het verschil tussen „Leitbild” en prognose berust echter in wezen eveneens op een kwestie van meer of minder detail. Reeds eerder heb ik immers gesteld, dat een „Leitbild” moet worden „geëxtraheerd” uit de prognose en omgekeerd, dat de prognose „berust” op het „Leitbild”. Het is dus nogal voor de hand liggend te beweren, dat er in eerste instantie relaties bestaan tussen „Leitbild” en beleid en tussen prognose en uitvoering. Deze relaties zijn dan, dat het „Leitbild” maatgevend is voor het bepalen van het beleid, terwijl voor de uitvoering op de meer gedetailleerde prognose zal moeten worden teruggevallen. Deze opvatting wordt overigens vrij algemeen in de literatuur aange troffen en is derhalve nauwelijks nog een persoonlijke zienswijze.

Bij het vaststellen van het beleid zal de gegeven differentiatie van het oorlogsbeeld van groot nut kunnen zijn. Het spectrum berust immers op een opklimming in de ernst van het karakter der deelgebieden en dus tevens in de aard van de te treffen maatregelen. Het is duidelijk, dat dus de gebieden in het „hoge” deel van het spectrum de meest ingrijpende maatregelen zullen vergen. Indien dan één of meer van deze deelgebieden op logische gronden zou kunnen worden geëlimineerd, als zijnde niet reëel binnen de grenzen van het mogelijke, zou met recht kunnen worden gesproken van een „maximaal nuttig rendement” reeds bij de studie. In feite zal deze studie van het oorlogsbeeld zich dan ook in eerste aanleg moeten richten op de vraag, welk deelgebied als „maximaal te verwachten” moet worden gezien. Tot laat in de veertiger jaren moest ongetwijfeld het gehele spectrum in beschouwing worden genomen. Nadat er — ondanks het nog steeds bestaande Amerikaanse numerieke evenwicht — een zekere pariteit in de nucleaire vernietigingskracht van de USSR en de VS was ontstaan, gold reeds vrij spoedig en algemeen, dat

aan de totale oorlog — als irreële politieke mogelijkheid — niet meer zoveel aandacht behoeft te worden besteed, mits deze pariteit in vernietigingskracht maar wordt gehandhaafd. Momenteel gaan in het Westen de gedachten zelfs uit naar een nog verdergaande eliminatie, zulks in verband met de „flexible response“-gedachte. Het is overigens interessant, dat juist deze „flexible response“ in wezen een beleid is, gebaseerd op de, in het spectrum tot uitdrukking komende, opklimming. De mogelijkheid van automatische overgang van het ene deelgebied naar het andere — de „escalation“-gedachte — vroeg als het ware om een politiek-strategische conceptie van voor ieder van die deelgebieden adequate tegenmaatregelen, zonder dat deze echter automatisch tot een „escalation“ zouden leiden.

Dat de discussies over een verdergaande eliminatie van meer dan slechts academische betekenis zijn, moge blijken uit het feit, dat hierdoor de huidige NATO-strategie van „flexible response“ allesbehalve door alle bondgenoten volledig wordt geaccepteerd! Het is in dit verband zeker belangwekkend, dat de oppositie tegen de, op pragmatische gronden zeker aantrekkelijk lijkende „flexible response“-theorie, in hoofdzaak afkomstig is van die landen, waar meer de filosofische benadering wordt toegepast!

Dat ook in het Oosten — ondanks het geldende politiek-strategische beginsel van een totale oorlog, de vroegere NATO-conceptie dus — de aandacht zich in zeer sterke mate op het lagere deel van het spectrum heeft gericht, is naar ik meen uit herhaalde uitlatingen van Sowjet-politici wel evident.

Ten slotte zal ik nog een ogenblik moeten stilstaan bij de vraag, welke taak voor de militair volgt uit het hedenavond geponeerde. Weliswaar zal deze taak er in wezen reeds duidelijk zijn geworden, maar ik meen er goed aan te doen, deze nog eens samenvattend te behandelen, daar zulks wellicht verduidelikend kan werken. Betoogd werd, dat het militaire element sterk vertegenwoordigd behoort te zijn bij het bestuderen van het oorlogsbeeld. Daar het doel van deze studie het mede bepalen is van het politieke beleid, speelt dit militaire element noodzakelijkerwijs ook daarbij een belangrijke rol. Bij dit laatste zal uiteraard adviserend worden opgetreden, met name vwb de geloofwaardigheid van de defensie-inspanning. Het vaststellen van het uit het politieke beleid voortvloeiende militaire beleid en de uitvoering daarvan is — dit zal wel niemand willen ontkennen — vrijwel uitsluitend een zaak van de militaire gezagsdragers.

Eenvoudig samengevat komen dus de volgende taken tot uiting:

- het medewerken, c.q. leiding geven aan de studie van het oorlogsbeeld;
- het uitbrengen van advies bij de bepaling van het politieke beleid, met name vwb de geloofwaardigheid van het machtsapparaat;
- het bepalen van het militaire beleid, op basis van de politieke beslissingen;
- het uitvoeren van het vastgestelde militaire beleid.

Naar ik meen, gaan de beide eerstgenoemde taken uit boven de tot nu toe bij ons gangbare opvattingen. Ik dacht echter, dat er voldoende indicaties zijn, om aan te nemen, dat zij bij voorbeeld in de VS reeds als volkomen normaal worden gezien. In dit verband moge bij voorbeeld worden gewezen op de reeds genoemde achtergrond van de „flexible response“-strategie en de aanwezigheid van de Chefs van Staven bij vergaderingen op regeringsniveau in dat land, verband houdend met de toestand in Oost-Azië! Het uitvoeren van deze taken doet overigens niets af van het zgn. „primaat van de politiek“,

het is alleen maar een logisch gevolg van het feit, dat in de huidige conflict-situatie nu eenmaal geen enkele politieke beslissing mogelijk is, zonder een medebescherwing van de militair-strategische toestand. Het is wel vanzelfsprekend, dat de aan de drie eerstgenoemde taken verbonden werkzaamheden van naturen op het hoogste militaire niveau zullen liggen, niettemin zullen U en ik ertoe kunnen worden geroepen, hieraan mede te werken, ware het alleen reeds door plaatsing in bepaalde functies bij deze hoogste instanties. Bovendien meen ik, dat een bezinnen op deze materie — en hierbij denk ik in eerste instantie aan de zo vaak genoemde geloofwaardigheid — eveneens nuttig kan zijn bij de voor ons allen meer normale taak in de uitvoering van het vastgestelde militaire beleid.

De Voorzitter:

Overste Heslinga, ik dank U voorlopig zeer voor het uitspreken van Uw voordracht.

Mijne Heren, zoals de inleider al heeft gesteld, bestaat er gelegenheid om hem na de pauze vragen te stellen of met hem van gedachten te wisselen. Degenen die zulks wensen, verzoek ik zich daartoe op te geven bij onze secretaris, de Overste Ten Boske, men vindt daar een lijst en door het invullen van naam met voorletters, rang en functie krijgt men de gelegenheid om die vragen te stellen en in discussie te treden.

Tevens doe ik een beroep op de niet-leden om ook naar de tafel van de secretaris te gaan, daar vinden ze nl. een pak briefkaarten en die briefkaarten dienen om zich op te geven als lid.

Van de zijde van onze jongeren beluister ik wel eens de klacht dat zij zo weinig stem in het kapittel hebben en dat men niet naar hen luisteren kan, omdat zij niet de gelegenheid hebben om hun stem naar voren te brengen. Ik wil er op wijzen dat dat in onze Vereniging wel degelijk mogelijk is en dat het zelfs niet alleen een mogelijkheid is, maar in zekere zin ook een plicht. Als U meent dat U een bepaalde goed gefundeerde mening heeft dan is het Uw plicht om deze naar voren te brengen en om deze dan in discussie te stellen, om daarmee eventueel de defensie van Nederland te kunnen verbeteren.

Die opwekking, om gebruik te maken van die briefkaarten, wil ik niet beperken tot de niet-leden, maar ik mag ook de leden van de Vereniging opwekken, om eens een briefkaart mee te nemen en te zien of zij niet het ledental van de Vereniging kunnen doen stijgen.

Dan mijne Heren, is het nu pauze en stel ik voor om tot kwart voor tien te pauzeren.

PAUZE

De Voorzitter:

Mijne Heren, ik heropen de bijeenkomst.

Voor de vragen hebben zich opgegeven: de Brigade Generaal De Jong, de Luitenant Kolonel Sleurink en de Kolonel De Jongh.

Mag ik de Brigade Generaal De Jong verzoeken om hier bij de microfoon de vragen te stellen.

Brigade-Generaal De Jong:

Mijnheer de Voorzitter, het is wel met een zekere aarzeling, dat ik nader op dit onderwerp inga, bewust van het feit, dat ik eigenlijk onvoldoende

achtergrondkennis over dit onderwerp bezit om toch nog hierover iets aan de orde te stellen.

Wat mij getroffen heeft, is dat er aan dit oorlogsbeeld zo bijzonder veel facetten van uiteenlopende aard zijn verbonden, die zo kundig en scherp door de geachte inleider belicht zijn geworden.

En juist dit brengt mij tot de vraag: Kan men dan in feite wel spreken van het „oorlogsbeeld“; zou het niet juister zijn te gewagen van bij voorbeeld: „oorlogsbeeldflitsen“. In het begrip: „het oorlogsbeeld“ voel ik iets statisch, terwijl in de gehele voordracht juist het dynamische karakter naar voren springt. Uiteraard kan men op een gegeven moment wel spreken van het oorlogsbeeld, doch een fase verder zal dit oorlogsbeeld weer gewijzigd blijken te zijn: hierbij zal in het bijzonder — meen ik — de accentlegging door de verschillende regeringen ten aanzien van de vele aspecten van grote invloed zijn op de omvang en aard van bedoelde fluctuaties van het oorlogsbeeld.

In aansluiting hierop rijst dan de vraag: Kan er sprake zijn van een „Bondgenootschappelijk oorlogsbeeld“, of zal men in het huidige stadium moeten spreken van een oorlogsbeeld van elke regering afzonderlijk, juist met het oog op die vele facetten, juist met het oog op de accentlegging, die daarop van zoveel invloed is. Bovendien geloof ik, dat op het te vormen oorlogsbeeld de ontwikkelingsfase, waarin de verschillende volkeren zich bevinden, mede van grote invloed zal zijn, hetgeen ook weer de vorming van een gemeenschappelijk oorlogsbeeld belemmert.

Zou men derhalve niet kunnen stellen: Nog geen bondgenootschappelijk oorlogsbeeld mogelijk, doch slechts fluctuerende oorlogsbeelden per natie.

Overste Sleerink:

Mijnheer de voorzitter, mijne Heren, ik zou aan de geachte inleider graag de volgende vraag willen voorleggen. In de definitie van het „oorlogsbeeld“ is als een wezenlijke factor genoemd: de huidige tegenstelling tussen Oost en West. Daarna heb ik in een wetenschappelijk betoog — een zeer goed doorwrocht betoog — mogen beluisteren op welke wijze men de deelgebieden in opeenvolgende zwaarte, kan analyseren en gebruiken voor een westers militair beleid.

Bij mij is de gedachte opgekomen, dat dit uit de aard der zaak van veel belang is, maar dat juist voor het Westen een andere factor belangrijker is. Ik bedoel hiermee het volgende: in de verhouding Oost—West zie ik het Oosten bij het eventueel uitbreken van bepaalde gevechtshandelingen, van misschien beperkte aard, als initiatiefnemer; het Westen is hierbij dus degene die antwoordt.

Ik geloof dat de voornemens op dit gebied, aan de andere kant van het gordijn, plus de militaire uitvoeringsmaatregelen, die op grond hiervan zijn genomen, een veel sterkere invloed zullen moeten hebben op het beleid en de maatregelen hier in het Westen.

Kolonel De Jongh:

Mijnheer de Voorzitter, ik zou de geachte inleider deze vragen willen stellen. De eerste haakt min of meer aan op de vraag van de Generaal De Jong: kunnen wij spreken van „het oorlogsbeeld“. De Generaal De Jong sprak van „flitsen“. Is die conflictsituatie Oost—West eigenlijk niet onder te verdelen

in verschillende oorlogsbeelden die afhankelijk zijn van het werelddeel dat men in beschouwing neemt. De inleider heeft zelf Vietnam genoemd, we kunnen doorgaan, we kunnen Zuid-Amerika noemen, ik denk hierbij ook aan Cuba, we kunnen Afrika noemen, enz.

En dan kom ik tot de tweede vraag die daarop aansluit: volgt men bewust de methode van analyseren van Possony, past men deze methode in de verschillende staten toe en volgt men die ook in de bondgenootschappen, de NAVO, de ZOAVO, enz. Ik meen nl. dat indien men volgens deze analytische methode te werk gaat er uit de verschillende oorlogsbeelden in de deelgebieden tot een wereldoorlogsbeeld, zijnde in feite de stand van de conflictsituatie tussen Oost en West, kan komen.

De Voorzitter:

Het woord is thans aan de Overste Heslinga.

De inleider:

Mijnheer de Voorzitter, ik geloof dat de vragenstellers het mij niet gemakkelijk hebben gemaakt. De Generaal De Jong stelt de vraag of we niet beter zouden kunnen spreken van „Oorlogsbeeld-flitsen” en in tweede instantie, of we wel mogen spreken van een „Bondgenootschappelijk Oorlogsbeeld”. De Kolonel De Jongh stelt in wezen als eerste punt dezelfde vraag. Mag ik deze twee dus samen beantwoorden?

Ik geloof Generaal, dat ik het volledig met U eens ben, wanneer U stelt dat er niet zoiets is als „Het Oorlogsbeeld”. Er kan wel worden gesproken van „Een Oorlogsbeeld”. En als we nu eens zuiver individueel zouden gaan werken, zal vermoedelijk Uw Oorlogsbeeld er anders uitzien dan mijn Oorlogsbeeld. Dit ligt in de natuur van het speculatieve en subjectieve. Ik zou echter liever niet willen spreken van „Oorlogsbeeld-flitsen”, want daarbij bestaat het gevaar, dat dan weer bepaalde segmenten uit het totale Oorlogsbeeld worden gesneden, die alleen maar een bepaalde geldigheid hebben voor een bepaalde tijd en een bepaalde plaats. Het gevaar is daarbij weer groot, dat aan deze flits — momentopname heb ik eerder gezegd — een onevenredig groot belang wordt toegekend. Ik zou liever willen spreken van „deelgebieden” of zelfs van „aspecten van een deelgebied van het Oorlogsbeeld”.

Dit brengt mij automatisch op de vraag naar het „Bondgenootschappelijke Oorlogsbeeld”. Ik geloof Generaal, dat dit nu juist de oorzaak is van de wrijving die wij op het ogenblik in de NATO hebben. Iedere regering heeft op, nu ga ik een beetje wonderlijke uitdrukking gebruiken, nationaal subjectieve overwegingen een Oorlogsbeeld geschapen. Heel duidelijk is dit b.v. bij Frankrijk en Engeland, terwijl ook in Duitsland deze gedachte steeds meer opkomt. Ze zijn allemaal volkomen verklaarbaar, maar niet meer in overeenstemming met elkaar en met het Amerikaanse oorlogsbeeld. Overigens probeert juist de US de NATO een wereldwijde opvatting over het Oorlogsbeeld op te leggen. Hier moet wrijving ontstaan, hoewel het onbewust gebeurt, het ligt immers in de natuur van de wijze waarop dit land nu eenmaal de wereld moet overzien. Ik geloof dan ook niet dat wij op het ogenblik mogen spreken van een „Bondgenootschappelijk Oorlogsbeeld”.

Nog één gedachte, die ik hier misschien zal mogen neerleggen. Het woord M.L.F. is zo straks gevallen. Daarbij heb ik onlangs gelezen dat de kernzaak van de M.L.F., nl. de medeverantwoordelijkheid van de andere NATO-leden voor

de beslissingsbevoegdheid van het inzetten van kernwapens, eventueel door de Amerikanen zou kunnen worden gedeeld met b.v. een Verenigd Europa. Hier komt ergens, en dat zit ook in het Bondgenootschappelijke, het supra-nationale te voorschijn. Dit gaat echter in wezen aan één punt voorbij, nl. aan de krachtbron die de „Natie” hier in West-Europa toch op een of andere manier vergeenwoordigt. Dit is iets wat misschien in de loop van zeer lange tijd overgeheveld zou kunnen worden naar een supra-nationaal begrip, maar dat zal zeker niet eenvoudig zijn. Ik geloof, dat nog zeer lang zeker niet van een „Bondgenootschappelijk Oorlogsbeeld” zou kunnen worden gesproken. Dit sluit niet uit, dat wij — b.v. omdat wij nu eenmaal geen andere keus hebben — onze steun geven aan het Amerikaanse Oorlogsbeeld, het Oorlogsbeeld zoals het in Amerika wordt gezien. Ik hoop Generaal, dat ik hiermee de vraag enigszins redelijk heb beantwoord, ik vond het niet gemakkelijk.

Kolonel De Jongh vraagt me of Possony gevolgd wordt. Ik moet hierop het antwoord schuldig blijven, hoewel ik meen in de gedachte van de „flexible response” toch wel een indicatie te mogen zien, dat dit mede berust op een zeker spectrum, althans overeenkomend met dat van Possony. Ik ben het met U eens dat een algemene toepassing uiteindelijk wel een hoogst gewenste toestand zou zijn. Maar dan komen we weer indirect op het „Bondgenootschappelijke Oorlogsbeeld”, wat nog altijd grote moeilijkheden zal opleveren.

De vraag van Overste Sleurink. Inderdaad het Oosten heeft het initiatief. Om nu te voorkomen dat dit oostelijk initiatief op een gegeven moment ons zou dwingen tot het grijpen naar middelen, die in feite in een hoger echelon van het spectrum terecht komen, proberen we een middel te vinden — een instrument te creëren — waarvan we mogen aannemen dat het voldoende sterk is om, binnen dit deelgebied blijvend, voldoende tegenactie tegen dit oostelijke initiatief te stellen. Nu moeten we één ding geloof ik toch wel in het oog houden. In het Oosten wordt op het ogenblik de oude NATO-conceptie aangehouden. Als er oorlog komt, tenminste wat betreft West-Europa, dan is dat, wat zij noemen, een „Wereldoorlog”. Men mompelt op het ogenblik, dat één van de redenen waarom Chroetsjef is verdwenen — dit is dus een speculatie — het feit zou zijn, dat hij een machtsapparaat voor de Sovjets heeft gecreëerd, dat niet anders meer kan dan deze „wereldoorlog” voeren. Een toestand die wij in feite tien jaar geleden gehad hebben. Op dit moment heeft de SU, denkt U maar aan het schrappen van grote hoeveelheden artillerie uit zijn organisaties, de mankrachtvermindering enz., geen middel in de hand om het initiatief te hernemen tegen deze „flexible response gedachte”. Het enige dat we hier als lering uit zouden moeten trekken is, dat we de vijand ook op dit gebied niet moeten overschatten. Hier kan van een deraïllering van het beleid ten opzichte van de studie van het Oorlogsbeeld worden gesproken, zoals wij die in onze geschiedenis ook hebben gekend. Heb ik U hiermede enigszins tevreden gesteld?

Mijnheer de Voorzitter, hiermede ben ik wel bij de beëindiging van de beantwoording der vragen gekomen.

De Voorzitter:

Overste Heslinga, gaarne wil ik U danken voor de bijzonder interessante voordracht die U hier hedenavond voor ons heeft willen houden. Ik geloof, dat we het met ons allen toch wel eens kunnen zijn, dat het een interessant onderwerp is. Interessant, omdat men in het verleden de militairen wel eens

verweert, dat zij een komende oorlog wilden vechten met de middelen en volgens de methode van een vorige oorlog. Het is ook een actueel onderwerp en ik geloof dat dat wel het beste onderstreept wordt door het feit dat vandaag bekend gemaakt is, dat de Minister van Defensie een studie-commissie voor ontwapeningsaangelegenheden heeft ingesteld. Het ligt op een iets ander gebied maar het betekent toch, dat de Minister van Defensie zich bewust is, dat er gestudeerd moet worden en dat hij behoefte heeft aan een doorwrocht en doordacht advies uitgebracht door verschillende mensen over bepaalde zaken die de Defensie ten nauwste raken. Ik geloof dat deze commissie, deze ontwapenings-commissie, gezien zou kunnen worden als een soort complement op de bestudering van het Oorlogsbeeld dat de Overste Heslinga vanavond voor ons behandeld heeft en waarvoor hij de noodzaak zo juist en duidelijk heeft aangetoond.

Nu zou men kunnen tegenwerpen, is het nu voor Nederland wel nodig om zich op een studie van een dergelijk veelomvattend onderwerp te werpen? Men kan zeggen: Nederland is deelgenoot in de NAVO en in de NAVO zijn het de grote landen die de dienst uitmaken en wat voor zin heeft het dan dat Nederland zich op dit nieuwe terrein, nieuw voor Nederland, gaat toeleggen om zich daar een bepaalde mening te gaan vormen? Ik meen dat het niet goed is zulks te gaan stellen. In de eerste plaats omdat het niet met onze westerse opvattingen strookt, dat wij lid zijn van een deelgenootschap, waar enkelen de dienst uitmaken en waar verder de meerderheid het zwijgen heeft toe te doen. Het is in tegenspraak met onze westerse instellingen, het is in tegenspraak met onze democratische gedachte en ik geloof ook beslist dat het niet de bedoeling is. Integendeel. Wanneer er van nationale zijde bedenkingen zijn gebracht, beargumenteerde bedenkingen tegen bepaalde voorstellen van de militaire commandant in de NATO, dan zijn die bedenkingen toch dikwijls, indien de omstandigheden dat toelieten, aanvaard. En laten we niet vergeten dat de Nederlandse Regering beslist een verantwoordelijkheid heeft om zelf te beslissen en zelf een keus te maken. Een zeer duidelijk voorbeeld speelt deze dagen in de kwestie van de „Multilaterale Force”, de M.L.F. U weet, de minister van Buitenlandse Zaken heeft het nog een dezer dagen gezegd, dat Nederland zich op dit punt nog geen oordeel heeft gevormd en zich nog niet in een bepaalde richting heeft verbonden, maar het betekent dat dit onderwerp moet worden bestudeerd, dat over dit onderwerp moet worden gedacht en dat over dit onderwerp adviezen moeten worden uitgebracht. Dat is ook gebeurd, Nederland heeft deelgenomen aan de verschillende werkgroepen die deze M.L.F. behandeld hebben en aan de hand van die adviezen zal de Regering zich een mening vormen en dan een beslissing nemen.

De inleider heeft ook op een gegeven moment gezegd dat „Kriegsbild” e.d. modewoorden waren. En men zou zich kunnen afvragen of deze studie dus ook een modestudie zou kunnen zijn en een modeverschijnsel. Ik geloof en ik denk dat de inleider dat wel met mij eens zal zijn, dat dit bepaaldelijk niet het geval is, maar dat deze studie beslist noodzakelijk is, als gevolg van het feit dat de oorlog nu totaal is geworden. Om een paar eeuwen terug te gaan. In de jaren 1700 was er bepaald geen behoefte aan een studie over dit onderwerp, want de oorlog was meestal een zeer lokale aangelegenheid en 25 kilometer van het werkelijke slagveld heerste volle vredestoestand. Dat is nu geheel anders, de oorlog is totaal geworden, raakt de totale bevolking en de oorlog heeft ook nodig, wil die op de juiste en beste wijze gevoerd kunnen worden, de totale steun van alle takken van wetenschap. Het is niet meer een

zeer beperkt gebied wat nodig is om oorlog te kunnen voeren, neen, zoals de inleider ook al heeft aangetoond en toegelicht, alle takken van wetenschap zijn evenzeer nodig om deze oorlog zo goed mogelijk te kunnen voeren en om een zo goed mogelijk uitgangstelling voor een mogelijke oorlog te kunnen verkrijgen. De inleider heeft gewezen op de prognoses die nodig zijn om, aan de hand daarvan, te kunnen vaststellen wat men aan militaire middelen in de toekomst nodig heeft en hoe men die middelen zal moeten gaan gebruiken.

De Overste Sleurink is ook met de vraag gekomen of, als er van een mogelijke tegenstander bepaalde feiten goed bekend zijn, die dan niet moeten worden opgenomen in de facetten die moeten worden beschouwd om aan die prognose te komen. Ik geloof dat dat zeer juist is. In het algemeen is het in het militaire leven zo, dat wij onze plannen baseren op wat wij van de tegenstander denken en wat wij aan mogelijkheden voor hem inschatten en ik geloof dat het hier in dit geval zo is, wat ook de inleider heeft gezegd, dat er bepaaldelijk met die opvattingen rekening moet worden gehouden.

De Overste Sleurink heeft ook aangegeven de grote moeilijkheden die er voor ons als NAVO zijn, omdat wij altijd zitten in de positie van de verdediger, de aanvaller heeft nu eenmaal het voordeel van het initiatief en wij als NAVO moeten afwachten. En dat is een reden te meer om ons op deze studie te werpen en om te zorgen dat, mocht het onverhoopt zo ver komen, de NAVO dan in staat is om zo goed mogelijk de dreiging te keren. Ik geloof wel dat die studie bijzonder moeilijk is, omdat, zoals de inleider al heeft gesteld, het in wezen een speculatieve studie is. Ik geloof dat we er allemaal momenteel van overtuigd zijn dat de mogelijke inzet van het kernwapen betekent, dat het toekomstige slagveld een lege ruimte zal zijn.

De vraag is echter, zoals naar ik meen door de bekende schrijver Miksche gesteld, betekent zulks dat de toekomstige oorlog dan meer moet worden gevoerd in de vorm van een guerilla-oorlog, dan van de oorlog zoals wij die kennen als tweede wereldoorlog. Het lijkt mij dat die vraag bijzonder moeilijk te beantwoorden is. De Franse Regering heeft een maand geleden een grote oefening gehouden ten behoeve van de territoriale verdediging van Frankrijk, waarbij de Franse verdediger, de Franse territoriale troepen, inderdaad zijn opgetreden op de wijze van guerrillatroepen. Ze steunden op hun eigen omgeving en ik geloof dat die troepen ook stamden uit dat gebied, ze steunden op hun eigen dorpen, ze kenden hun omgeving bijzonder goed, konden zich in die dorpen uitstekend schuilhouden en waren volgens de manoeuvre-resultaten in staat om de tegenstander tot staan te brengen. Het is natuurlijk de vraag of een dergelijke oefening in staat is, of mag worden geacht, daarbij een afdoende antwoord te geven op de vraag naar het aanzien van de komende oorlog. Zal, en dat heeft de inleider ook gesteld, men op dit moment aan de hand van wat er thans bekend is, kunnen stellen, dat die oorlog dan meer in guerrillavorm gevoerd zal worden, dan op de manier zoals van de tweede wereldoorlog. Dat is heel goed mogelijk. Maar het kan ook best zijn, dat in de naaste jaren nieuwe ontwikkelingen komen die het antwoord op die vraag weer anders doen luiden. En dat is ook door de inleider gegeven, het steeds wisselende beeld. We moeten steeds op ons *qui vive* zijn, we kunnen nooit zeggen deze studie is afgesloten, neen, bij voortduring moet het beeld wat wij hebben opgebouwd en wat we hebben geëxtrapoleerd, worden getoetst aan nieuwe gegevens die beschikbaar komen.

Overste Heslinga, U heeft het mij wel bijzonder moeilijk gemaakt om commen-

taar te geven op Uw voordracht, want U heeft het onderwerp op, ik zou willen zeggen, bijna ideale wijze ingeleid. U heeft aangegeven wat U verstaat onder de verschillende begrippen, U heeft aangegeven welke facetten er bezien moeten worden, wat de werkwijze is, wat de resultaten zijn, de verschillende keuzen die er zijn tussen de methode van werken, dus de historische benadering, de praktische benadering en de filosofische benadering. Ten slotte bent U gekomen, dat meen ik toch met volle overtuiging te kunnen stellen, tot een bijzonder sluitend en logisch betoog als bewijs van de stellingen die U in de rondbrief van de Vereniging hebt neergelegd. U maakte het mij bijzonder moeilijk om op Uw voordracht als zodanig iets te zeggen, maar ik kan U in ieder geval de verzekering geven, dat we met bijzonder veel genoegen geluisterd hebben naar het interessante onderwerp en in het bijzonder naar de wijze waarop U dit, met volle overtuiging en met volle kennis van zaken, naar voren heeft gebracht. Ik dank U daarvoor ten zeerste en ik hoop dat deze inleiding van U inderdaad zal dienen als een inleiding en ons allen zal stimuleren om op het onderwerp dat hedenavond ter sprake is geweest, zelf door te denken en ons daar zelf in te gaan verdiepen.

Dat heeft wel degelijk zin, niet alleen voor adviseren van onze Regering rechtstreeks, dus als een nationale zaak, maar ook omdat hoe langer hoe meer de kleine landen de gelegenheid krijgen om in de grote Staten te worden opgenomen. En ik prijs mij bijzonder gelukkig, dat ik dat hier, in de legerplaats Oirschot kan zeggen, waar de Generaal Eekhout van deze legerplaats vertrokken is naar de Standing Group in Washington, het hoogste militaire orgaan van de NAVO, waar voor de kleine landen nu een plaats is ingeruimd, om ook daar een stem naar voren te kunnen brengen en ook daar een bijdrage te kunnen geven aan het oplossen van de militaire problemen.

Dan wil ik besluiten met ook de vragenstellers van hedenavond te bedanken voor de diepte die zij aan de voordracht hebben gegeven door het stellen van hun vragen en voor de antwoorden die daarop zijn gegeven door de inleider, hetgeen beslist verduidelijkend heeft gewerkt voor ons allen.

Ik dank de Brigade Generaal De Jong voor zijn gastvrijheid. Het is een bijzonder genoegen voor ons om in deze mooie legerplaats te mogen vertoeven, voor mij persoonlijk is het geloof ik ruim tien jaar geleden dat ik hier het laatst ben geweest en ik geloof dat de Generaal De Jong het zeker met mij eens zal zijn, dat er in deze tijd wel het een en ander hier is veranderd. Ik hoop dat U onze dank ook zult willen overbrengen aan de Kolonel Soomers en aan de vaste staf en het messbestuur, voor de gastvrijheid en voor de wijze waarop zij ons hebben geholpen om vanavond onze apparatuur hier op te stellen en deze voordracht mogelijk te maken.

Ten slotte dank ik U allen voor Uw belangstelling die U heeft getoond, om hier bij deze voordracht aanwezig te willen zijn.

Dan sluit ik hiermede de bijeenkomst van de Vereniging. Ik dank U zeer. (Applaus).

TE HAVELTE

Voorzitter: Kolonel van de Generale Staf W. H. J. DE JONGH

De Voorzitter:

Mijne Heren, de voorzitter van onze Vereniging, de Generaal Couzy, en

de plaatsvervangend voorzitter, de Generaal Thijssen, zijn vanavond verhinderd, omdat zij aanwezig moeten zijn bij de behandeling van de begroting van Defensie in de Tweede Kamer. Daarom heet ik U vanavond hartelijk welkom. In het bijzonder heet ik welkom de Kolonel De Wit en ik verzoek hem nu al onze dank over te brengen aan de Generaal Van Rijn, die zo welwillend was om deze zaal ter beschikking te stellen.

Verder geloof ik dat er een aantal aanwezigen zijn, die geen lid van onze Vereniging zijn; ik hoop dat zij vanavond aanleiding vinden, na de voordracht van de Overste Heslinga, om lid te worden. Onze Vereniging kan best nog een aantal leden gebruiken.

Zaken van huishoudelijke aard zijn er vanavond niet en daarom wilde ik meteen het woord geven aan de Overste Heslinga voor het uitspreken van zijn voordracht.

V o o r d r a c h t

De Voorzitter:

Overste Heslinga, ik dank U zeer voor het uitspreken van Uw voordracht. Mijne Heren, de Overste Heslinga is na de pauze gaarne bereid om vragen te beantwoorden of met U in discussie te treden.

Ik verzoek U dan wel Uw naam, rang en adres op het lijstje te noteren, dat op de tafel ligt. Verder vraag ik ook of de niet-leden, die behoefte gevoelen om lid van onze Vereniging te worden, zich op willen geven; er liggen aanmeldingskaarten op de tafel.

Ik wil dan nu een pauze houden tot kwart voor tien, daarna zullen we de bijeenkomst heropenen.

PAUZE

De Voorzitter:

Heren, ik open dan weer de bijeenkomst. Er hebben zich drie vragenstellers opgegeven. Ik ben blij dat er bij de vragenstellers ook een paar jongeren zijn, want in onze Vereniging heeft iedereen evenveel te vertellen en wij horen zelfs graag de mening en de vragen van de jongeren.

In de eerste plaats heeft zich opgegeven de Kapitein Klebach, daarna de Kornet Kuiper en ten slotte de Overste Carstens.

Dan wilde ik de Kapitein Klebach vragen om hier voor de microfoon te willen komen en zijn vraag te stellen.

Kapitein Klebach:

Overste — op het gevaar af voor een aanhanger van Goldwater te worden uitgekreten — wil ik U vragen, waarom het Westen op alle gebieden van dit conflict altijd in het defensief is, doordat het zich bepaalt tot reageren op initiatieven van het Oosten?

Kornet Kuiper:

Overste, op het gevaar af voor een aanhanger van Professor Røling uitgekreten te worden, wil ik U de volgende vraag stellen. U haalde Clausewitz aan en één van zijn uitspraken is, meen ik: dat het doel van de oorlog is,

dat de politiek, de diplomatiek, wordt voortgezet met andere middelen. Dat doel is veranderd, dat is uit Uw lezing gebleken; een totale oorlog is in ieder geval onmogelijk.

Nu kunt U zich ook een soort van schaal van het „oorlogsbeeld” voorstellen, waar op de 0 de opvatting van Clausewitz staat, dat een oorlog als middel kan worden gebruikt ter voortzetting van de politiek van een bepaald land en aan het eind van die schaal, laten we zeggen bij 100, de situatie zo is, dat de zeer sterke krijgsmachten elkaar zo in evenwicht houden dat de oorlog daarbij juist uitgesloten wordt; dat is een zeer ideale toestand die waarschijnlijk niet bereikt zal worden.

Wat is, met als onzekere factor China, op het ogenblik Uw analyse en waar staan wij op het ogenblik inzake het „oorlogsbeeld” der maatgevende politici en militaire strategen? Staan wij bij 20, of bij 50, of bij 70 op die schaal?

Luitenant Kolonel Carstens:

Mijnheer de Voorzitter, door het betoog van de spreker en speciaal door het schema van Possony, heb ik en ik hoop ook de anderen hier bijeen, een duidelijk overzicht gekregen van welke vormen de oorlogvoering allemaal kan omvatten. En ik ben blij dat U dat gegeven heeft. Ik kom dus niet in de eerste plaats om kritiek te uiten opdespreker, maar om nog een soort weerklank te geven. Want we zien hierbij dat de opvatting van Clausewitz, die zojuist even genoemd werd, in zijn tijd op zijn plaats was, maar in deze tijd toch niet meer opgaat, waar we zoveel verschillende stadia in de oorlogvoering kunnen onderscheiden. Ik ben ook blij, dat de wetenschap zover gevorderd is, dat we deze stadia onderkennen en van elkaar onderscheiden. Want juist misrekening v.w.b. de vorm van de oorlog, of de te verwachten oorlog en in de aard en de afmetingen die de oorlog zal gaan aannemen, heeft zo vaak tot droevige resultaten geleid. Ik behoef niet ver in de historische methode terug te gaan, maar de studie van het ontstaan van de eerste wereldoorlog b.v. en de wijze waarop die eerste wereldoorlog verder verlopen is, heeft aangetoond, dat men totaal geen begrip had van het schema en de afmetingen die de oorlogvoering kon gaan aannemen, zodat het ten slotte toch een totale oorlog is geworden, wat niemand had gewild.

Maar nu kom ik op mijn eigenlijke vraag. De studie van de oorlog wordt ook polemologie genoemd en wordt bedreven aan de universiteit van Groningen. De naam van Professor Röling is in dit verband al door de Kornet Kuiper genoemd. Ik heb wel eens wat gelezen van Professor Röling, maar ik had nog nooit dat schema van Possony gezien. Professor Röling benadert het niet op de manier van Possony, hij redeneert niet: deze wijze van oorlogen zijn er en daar moeten wij ons voor prepareren. Van Professor Röling, die toch een gezaghebbend figuur is (hij is benoemd in de nieuwe ontwapeningscommissie) heb ik altijd begrepen dat hij zegt, dat de oorlog *een conflict* is, dat tot een oorlog uitgroeit en dat we dat conflict dus moeten vermijden. Hij beweert dat een conflict altijd tweezijdig is, dat er twee zijden schuld hebben, dat het er maar om gaat, om wegen en middelen te verzinnen om dat conflict binnen de perken te houden, althans geen oorlog te doen ontstaan. Dit is een benadering die heel anders is dan de spreker vanavond heeft ontwikkeld.

Ik zou gaarne van U vernemen, wat Uw zienswijze hierover is en in hoeverre we hier eventueel op kunnen aansluiten, of dat we andere wegen moeten bewandelen.

Een kleinigheid daarbij nog. U heeft de studie van deze onderwerpen aanbevolen, U heeft gezegd: dat het eigenlijk een zaak van de Regering is, waarbij van militaire zijde advies om hulp geboden moet worden. Dat ben ik helemaal met U eens. Maar op welke wijze ziet U dat? Ziet U dat zoals dat in Amerika gaat, met universitaire middelen, met een Rand Corporation, die daarvoor grote gelden ter beschikking stelt, want per slot van rekening moeten de mensen daarvoor worden vrijgemaakt. In de pauze heb ik vele mensen gesproken die belangstelling voor de onderhavige problemen hebben en gelukkig hebt U dit ook opgemerkt bij Uw lezing. Maar het ontbreekt ons aan de tijd en aan de gelegenheid om ons in te werken in al die tien onderwerpen en door het lezen van de literatuur daarover op de hoogte te blijven. Het is voor actief dienende officieren van groot belang en ik ben blij dat U onze belangstelling daarvoor opwekt. Ik dank U zeer.

De Voorzitter:

Mijnheer Heslinga, mag ik U dan verzoeken om de vragenstellers te beantwoorden?

De inleider:

Mijnheer de Voorzitter, mijne heren, dat wat ik nu zo graag had willen vermijden, is toch gebeurd. Er wordt van mij door alle drie de vragenstellers een persoonlijke stellingname gevraagd. Houdt U mij ten goede, dat ik hier en daar het probleem ga ontlopen. In het algemeen gezegd zijn deze vragen zodanig, dat daarover zonder een diepgaande studie — die ik overigens op deze specifieke gebieden niet heb gemaakt — nauwelijks een gedegen oordeel zou kunnen worden gegeven. Ik wil toch proberen ten minste iets op Uw vragen te antwoorden.

De vraag van Mijnheer Klebach: Waarom moet het Westen altijd reageren op een Oosters initiatief? Ik zou daarbij haast eerst willen vragen of U de voordrachten op het S.C.M.L. heeft gevolgd? Ja? Dan geloof ik te mogen zeggen, dat in die weken toch wel iets van de kern van dit probleem is benaderd. Het ligt van huis uit, meen ik, in onze geestelijke instelling, die nu eenmaal — noemt U het zo U wilt een zwakheid — geen initiatieven meer durft te nemen, die zouden kunnen uitmonden in een oorlog, beperkt of onbeperkt, tenzij onze eigen levensbelangen werkelijk in het geding komen. Overigens — en ik geloof dat dit interessant is voor U om te weten — meen ik dat juist de Russen op dit ogenblik onze strategie van flexible response zeer zwaar op de maag ligt. Want ondanks het feit dat de Russen eveneens een oorlogsbeeld hebben gevormd, is hun beleid ten opzichte van het denken in de door hen aangehouden vierindeling, toch wel aanzienlijk gederailleerd. Men mompelt, dat één van de oorzaken waarom Chroetsjef uiteindelijk het veld heeft moeten ruimen, is gelegen in het feit, dat hij door het onttrekken van mankracht en materieel, met name op het gebied van de artillerie aan de conventionele strijdkrachten, op het ogenblik met een instrument zit, dat in wezen niet veel anders meer kan dan het voeren van een Wereldoorlog, zoals zij dat noemen. Vandaar naar ik meen het hameren van Sokolofski op deze wereldoorlog. Dit zou betekenen dat wij, hoewel we het er zelf nog lang niet over eens zijn of dat nu wel een goede gedragslijn is, door deze flexible response de Russen onbewust in het defensief zouden hebben gedrongen. Ik

geloof verder dat met name op het gebied van de economische oorlogvoering, wij wel degelijk een zeker initiatief hebben. In hoeverre dit op het politieke gebied ook het geval is, zou ik liever in het midden laten.

Mag ik het hierbij laten? Ik zou op de diverse gebieden echt moeten gaan studeren om in samenspraak met anderen op de lange duur tot een gefundeerde conclusie te kunnen komen.

Dan mijnheer Kuiper: ook zo'n moeilijke persoonlijke vraag! Als ik de vraag goed heb begrepen, stelt U: als ik het nu eens van een andere richting ga benaderen en ik zou een schaal maken, laten we zeggen van 0 tot 100, waarbij het oorlogsbeeld bij 0 wordt gezien in de klassieke zin van Clausewitz (oorlog is middel om politiek te bedrijven) en bij 100 in de zin van het machts-evenwicht, waarbij totale oorlog „voorkoombaar” wordt, waar zweven wij dan op het ogenblik? Als U de vakliteratuur leest, dan komt er één ding wel duidelijk naar voren en dat is het feit, dat men op het ogenblik het machtsapparaat van de staat — of het totaal van deze machtsapparaten in een bondgenootschap — nauwelijks nog ziet als een instrument om oorlog te voeren. Men ziet het eerder als het instrument om een oorlog te voorkomen. Ik geloof dat de gedachtengang van Rusland precies in dezelfde richting gaat. Dit zal wel mede worden veroorzaakt door de feitelijke ongeschiktheid van het Russische machtsapparaat voor een totale oorlog. In dit verband gezien zou ik persoonlijk, met alle voorbehoud, zo optimistisch durven te zijn om te zeggen, dat we toch eigenlijk wel boven de 60 zijn. Misschien zijn we nog verder, ik weet het niet.

Nog één interessant aspect hiervan. Het hele spel staat of valt met een onderling kennen van de begripsvorming van de andere. En dit staat of valt op zijn beurt met het behouden — onder alle omstandigheden — van een intercommunicatie tussen de beide partijen die zich in een conflict bevinden. Vergeet U dit nooit, wanneer U ziet dat er ergens gevochten wordt, terwijl er door dezelfde partijen op een heel andere plaats toch voortdurend verder wordt geconferreerd. Eén van de oogmerken hiervan is ongetwijfeld het in stand houden van deze communicatie. Ik ben zoals U hier ziet mijnheer Kuiper, toch wel een klein beetje optimistisch. Maar met één restrictie, juist hier gaat die geloofwaardigheid, waar ik over heb gesproken, zo'n enorm belangrijke rol spelen. Is hiermede Uw vraag meer of minder naar genoegen beantwoord?

Kornet Kuiper:

Dan blijft China dus de onzekere factor?

De inleider:

China blijft hierin een onzekere factor. Ik wil daar nu niet verder over uitwijden, want dit zou mij echt te ver voeren. Eén ding is van belang in de hele Chinese houding. De Chinezen rekenen er al op dat de Amerikanen, hoe dan ook, niet zullen grijpen naar de beide hoogste deelgebieden van Possony, de kernwapenoorlog en de totale oorlog, dat is, geloof ik, duidelijk een uitgangspunt van de Chinese stelling: „Amerika is een papieren tijger”.

Mijnheer Carstens, U nam als ik het goed heb begrepen als uitgangspunt, dat we nu wel zover zijn v. Clausewitz eigenlijk als niet meer geheel geldig te zien. Mijn vraag is: Is dat zo? Von Clausewitz is meer dan 100 jaar intens bestudeerd en juist de laatste 25 jaar ziet U een opleven van de studie van de

v. Clausewitz gaat bezien, dan geloof ik, dat vrijwel alles wat er op het ogenblik gebeurt toch nog ergens gestoeld kan worden op de algemene stellingen van v. Clausewitz.

Hiervan uitgaande noemde U het werk van Professor Röling in Groningen. Met dit werk heb ik persoonlijk niet direct te maken maar de Krijgsschool als zodanig, met name de tactische commissie, onderhoudt een direct contact daarmee. Professor Röling volgt een andere benaderingsmethode, stelt U. Ik zeg ook niet dat mijn methode van benadering de enige en juiste is, het is één methode, die mij meer of minder voor de hand liggend leek, omdat dit een uitgangspunt is van waaruit vele dingen toch wel te verklaren zijn. Professor Röling gaat uit van een conflictologie en hij stelt, dat de oorlog een uitvloeisel is van een conflict. Wanneer wij dus trachten het conflict te vermijden, kan er eenvoudig geen oorlog komen. Wat heb ik vanavond in feite gedaan? Ik heb getracht het begrip „oorlog“ eveneens te verbinden aan het veel meer omvattende conflict, ik heb die zaak onderverdeeld. Ik moet U dan ook zeggen dat ik in wezen niet bijster veel verschil zie tussen de werkzaamheden, zoals die door Professor Röling gedaan worden en hetgeen ik hier vanavond op basis van de studie van het oorlogsbeeld heb geponeerd. Wel bestrijkt Professor Röling een veel uitgebreider gebied, maar beide studiën gaan in de richting van „het kwaad bij zijn wortel aanpakken“ en die wortel zit al in het conflict.

Het tweede deel van Uw vraag: Welke methode c.q. welke organisatie, stel ik me nu voor om inderdaad tot een dergelijke studie te komen?

Hierop kan ik U nauwelijks een volledig en concreet antwoord geven. Ik heb hierover een onderhoud met Generaal Mathon mogen hebben. Deze heeft mij verzekerd — aangezien hij een autoriteit op dit gebied is zal dit ongetwijfeld juist zijn — dat formeel deze samenwerking in Nederland bestaat. En wel in eerste aanleg in de Algemene Verdedigings Raad, een kern van het kabinet versterkt met o.a. de Chefs van Staven, de Chef Staf Civiele Verdediging en nog enige anderen. Een studie is in theorie eveneens mogelijk in de Commissie Algemene Verdedigings Voorbereiding, een bestaand instituut. Alleen in de praktijk komt er zo bijster weinig van terecht want daarbij is het politieke, het civiele en het militaire volkomen gescheiden en er is geen of niet voldoende intercommunicatie tussen deze elementen. Wanneer het dus in de richting zou kunnen gaan, dat in deze bestaande instituten de samenwerking versterkt zou kunnen worden, geloof ik dat we al een hele stap in de goede richting zouden zijn. Een tweede stap, die onvermijdelijk zal komen, zie ik in leerstoelen aan de universiteiten zoals van Professor Röling in Groningen en professor Mathon in Utrecht. Naarmate hier meer afgestudeerden uit voortkomen, zullen diverse gedachten zich onvermijdelijk verder gaan ontwikkelen. Of op dit gebied nog niet veel meer zou moeten worden gestudeerd op de universiteiten? Deze vraag zou ik zonder meer bevestigend willen beantwoorden.

Ten slotte nog een opmerking in dit verband. De inleiding die ik U vanavond heb mogen brengen is, ik zou haast willen zeggen vanzelfsprekend, in sterke mate op onze interne verhoudingen gericht. Als wij ons meer van deze problematiek bewust beginnen te worden en deze problematiek ook uitdragen aan de anderen, dan geloof ik dat dit op zichzelf al een beslist stimulerende invloed zou hebben.

In deze zin geloof ik, mijnheer de Voorzitter, de beantwoording van deze vragen te mogen beëindigen.

Luitenant Kolonel Van der Meer:

Mijnheer de Voorzitter, mag ik naar aanleiding van de beantwoording van de vragen nog iets zeggen? Er is mij nl. een ding opgevallen bij het beantwoorden door de inleider, hij heeft nl. gesteld dat de politiek van de krijgsmacht als instrument gebruik maakt voor het voorkomen van de oorlog. Nu meen ik dat, en met name van Amerika, die politiek niet meer zo is, maar is gericht op het voortzetten van de vrede. Het lijkt hetzelfde, maar dat is het niet. Het geeft, laat ik zeggen veel meer aanknopingspunten met de tegenstander. En nu vraag ik mij af, nu ik het beantwoorden van de vragen gehoord heb, of het betoog van de inleider nu nog helemaal opgaat?

Dat was mijn vraag.

De inleider:

Ja, U stelt dat het streven op het ogenblik in eerste instantie zou zijn een poging de vrede voort te zetten, in tegenstelling tot mijn stelling dat het een oorlog moet voorkomen.

Ik geloof dat we nu moeten gaan oppassen, niet twee terminologieën door elkaar te gaan halen. Als ik de oorlog losgemaakt had van het huidige conflict, dan zou ik volledig met U meegaan, maar ik heb juist die oorlog onverbrekkelijk verbonden met het bestaande conflict. Nu kunnen we erover gaan vechten, of vreedzame coëxistentie vrede is of niet. Als U zegt ja, dan moet ik met Uw stelling meegaan, hoewel mijn betoog dan nog niet onderste boven ligt. Als ik stel: vreedzame coëxistentie is oorlog in het diepste wezen, ook volgens de betekenis die v. Clausewitz er aan toekent, dan geloof ik dat U niet mag spreken van: ik ga eenvoudig verder met het voortzetten van de vrede. Want die vrede bestaat niet. Bent U hiermede tevreden gesteld, mijnheer van der Meer?

Luitenant Kolonel Van der Meer:

Het is academisch juist wat U hebt gezegd, maar mijn vraag hield in dat de politiek is gericht op het voortzetten van de vrede en niet op het voorkomen van de oorlog.

Luitenant Kolonel Carstens:

U heeft tegen mij gezegd dat U het eigenlijk wel met Professor Röling eens bent, maar dat bent U beslist niet. U zegt er is een conflictsituatie door de huidige politiek en we zijn in diverse stadia van het schema van Possony aangeland. Maar Professor Röling zegt: nee, dat conflict hoeft er helemaal niet te zijn, dat is onze schuld net zo goed als de schuld van het Oosten. En U zegt: de oorzaak kan me niets schelen, U bekijkt het schema van Possony pragmatisch, U zegt zo is het, dat zijn de mogelijkheden en we zijn in dat stadium. En dat wil Professor Röling helemaal niet weten, hij zegt: we moeten de oorlog voorkomen en conflicten uit de weg ruimen, conflicten mogen er niet zijn.

De inleider:

Ik geloof toch dat we hier een beetje met onze terminologie in de knoop zitten. Wanneer ik stel dat er op het ogenblik geen vrede is, dan is dat een

werken van deze schrijver. En steeds meer komt men tot de ontdekking, dat datgene wat er op het ogenblik gebeurt helemaal niet in tegenspraak is met de stellingen, die von Clausewitz heeft ontwikkeld. Hij heeft alleen één ding niet kunnen voorzien en dat is de verdergaande ontwikkeling van de moderne wereld. Als U nu de door mij geliefde cultuur-historisch-filosofische methode gaat toepassen, dan hebben we in de menselijke ontwikkelingsgang onherroepelijk een vrij sterk doorgaande, opgaande lijn, die op het ogenblik zeer stijl verloopt. Daarin zijn echter wel degelijk drie momenten, drie periodes, die als revolutionair kunnen worden gezien. De eerste: het uitvinden van akkerbouw en veeteelt, al heel ver terug, het tweede: het verschijnen van handwerk en handel met daaruit voortvloeiend interrelatie, de derde periode: de zgn. industriële revolutie met zijn enorme technische vooruitgang. Waardoor uit zich deze laatste revolutie in onze tijd? We zitten er immers nog midden in! Ik geloof, op de meest elementaire wijze gesteld, dat we kunnen constateren dat er een totaliteits-principe naar voren is gekomen. Dit stelt ons voor verschillende afgeleide problemen, o.a. de kwestie van differentiatie, een kwestie van communicatie en natuurlijk ook de problemen van de onderlinge relaties. We zien op het ogenblik, ook in het militaire en het politieke, een steeds verder gaande differentiëring van bepaalde begrippen, bepaalde taakverdeling etc. etc. En als U in dit licht de vóór de industriële revolutie levende feit, dat kan Professor Röling ook nooit van zijn leven onder tafel praten. Een heel ander punt is of er mogelijkheden zouden zijn, deze feitelijkheid op een of andere manier uit de weg te ruimen. Dan gaan we dus naar het diepste wezen van dat streven van Professor Röling toe, onderzoeken wat de diepste oorzaken zijn van dit huidige conflict en eventueel door overleg komen tot een compromis op al die punten, die als oorzaak voor dit huidige conflict gelden. Dat staat dus los van wat ik hier geponeerd heb, dit gaat een stap verder. Ik geloof overigens dat we nu wel heel sterk komen op het gebied van de persoonlijke overtuiging. Ik persoonlijk geloof nl. dat de aard van het communisme, zolang dit niet volkomen verbasterd, verwaterd, of hoe U het noemen wilt, eenvoudig deze conflictsituatie niet weg laat ruimen. Hiermee mag Professor Röling met mij van mening verschillen, maar ik heb hem zelf enige jaren geleden voor de televisie horen zeggen: „Op een gegeven moment kom je met een Rus zover dat je moet zeggen, mijnheer, nu bent U een gelovige en geen wetenschapsmens“. Daar zit naar ik meen de kern van de zaak. Zolang dit geloof blijft bestaan, komen wij niet tot een compromis.

Nu zit ik nog steeds met die voortzetting van de vrede, mijnheer Van der Meer. De vraag is alleen maar: wat willen we onder vrede verstaan. Ik kan mij best voorstellen dat op politieke overwegingen men zegt: „we hebben nu een toestand van vrede“, maar dit is en blijft een vrij gevaarlijke uitslating, want de politicus die dit woord gebruikt weet heel goed, dat dit in feite niet de actuele toestand is.

Luitenant Kolonel Van der Meer:

Het is geloof ik één van de uitspraken van wijlen President Kennedy en ik meen zelfs dat deze door de huidige president van de V.S. is overgenomen, als ik het tenminste goed heb, ik kan me natuurlijk vergissen maar ik meen dat het zo gesteld is geworden. Nu kan men natuurlijk zeggen: Uw betoog is academisch opgebouwd en zuiver om het probleem als zodanig te stellen; de politiek hoeft zich daarmee niet bezig te houden, die kan daar gebruik

van maken of niet, kan dus iets anders stellen en op dit moment misschien zo en over een tijdje zo. Mijn vraag was alleen gesteld n.a.v. Uw uitspraak m.b.t. het voorkomen van de oorlog, omdat Uw betoog daarop gebaseerd was. Ik vroeg mij af: is dat dan eigenlijk nu op dit moment juist?

De inleider:

Mijn betoog is gebaseerd op het feit dat er op het ogenblik een conflict-situatie bestaat. Een conflictsituatie, waar in het kader van de geestelijke oorlog het woord „vrede“ een ontstellend belangrijke rol speelt. Zowel het Oosten als het Westen doen immers niet anders dan over vrede spreken! Dat bent U wel met mij eens. Als ik dan nu, academisch sprekend, zeg dat deze vrede een force is die niet bestaat, dan verandert dat niets aan de wenselijkheid in de politieke oorlogvoering deze term te gebruiken, want het is een term die nu eenmaal de massa zal aanspreken. U zowel als mij.

Luitenant Kolonel Van der Meer:

Ik geloof niet dat we hier tot een volledig bevredigend antwoord zullen komen. Ik geloof dat ik misschien iets te veel aan de politieke kant sta in mijn denken in stede van aan de exacte kant van Uw betoog. Ik wil U in ieder geval danken voor wat U gezegd hebt.

De Voorzitter:

Ja, ik zie er is een conflictsituatie ontstaan.

De inleider:

Niet tot oorlog leidend.

De Voorzitter:

Niet tot oorlog leidend en ook vrede bewarend. Maar dit brengt mij eigenlijk op de vijfde stelling van de inleider die zegt: De studie van het oorlogsbeeld dient zich in eerste instantie te richten op een eliminatie van niet of niet meer realistische deelgebieden, daarna op het vaststellen van een beleid ten aanzien van de overblijvende differentiaties en de consequenties daarvan. Ik heb er met de Overste Heslinga al eens over gesproken, dat beleid moet ergens op gericht zijn. Volgens de Overste Van der Meer is het gericht op het bewaren van de vrede en volgens de Overste Heslinga op het een vermijden van oorlog. Ik geloof dat de voordracht in dit opzicht wellicht iets vaag is. Het beleid moet doelgericht zijn en dat doelgerichte zie ik op een vermijden van oorlog en ik geloof dat beiden dezelfde bedoeling hebben, enerzijds vrede bewaren en anderzijds vermijden van oorlog. Het laatste is de directe benadering van de realiteit, het andere een meer ideëel uitgangspunt. Dit wat het laatste debat betreft. Ik kom dan nu tot het sluiten van deze bijeenkomst. In de eerste plaats wil ik de Overste Heslinga zeer hartelijk bedanken, die zijn voordracht „Gedachten over het oorlogsbeeld“ — ik zou bijna zeggen *zijn* gedachten — voor ons op een zeer duidelijke en overtuigende wijze tot uiting heeft gebracht. Hij heeft ons ingeleid met aan te geven de manieren waarop dat oorlogsbeeld kan worden benadert. Pragmatische, historische en filosofische methode. Daarna heeft hij ons de escalatie van Possony

voorgelegd en ik geloof dat dit het meest sprekende voor ons was. Ik meen dat hij daarmee als het ware een sleutel aan ons heeft gegeven, om ons in die materie te gaan verdiepen. Echter niet op een manier dat we morgen alle boeken en tijdschriften gaan bestuderen, doch hij heeft ons een beeld gevormd, waardoor we datgene wat we lezen iets meer in het kader van het oorlogsbeeld kunnen gaan zien. Eenieder van ons moet zich bewust zijn dat er een oorlogsbeeld is en hij moet zich daar zoveel mogelijk in verdiepen. Ik hoop dan ook dat U allemaal kranten, tijdschriften e.d. in dit licht zal gaan lezen. Overste Heslinga zeer hartelijk bedankt.

Verder bedank ik alle vragenstellers en debaters die hedenavond hun mening naar voren hebben gebracht. Ook zij hebben bijgedragen deze materie voor ons te verdiepen.

De Overste Carstens, als mess-president, de overige leden van het mess-bestuur en de vaste staf dank ik verder voor alle maatregelen die zij hebben getroffen, om ons samenzijn vanavond tot een succes te maken.

Ten slotte dank ik dan allen, die door hun aanwezigheid blijk hebben gegeven grote belangstelling voor onze Vereniging te hebben.

Hiermede wil ik dan de bijeenkomst van hedenavond sluiten. (Applaus).

TE APELDOORN

Voorzitter: Z.E. Luitenant-Generaal b.d. J. H. COUZY

De Voorzitter:

Mijne Heren, ik open deze bijeenkomst, de derde in de rij van dezelfde lezing, en ik heet U allen van harte welkom.

Ik vermoed, dat er verscheidenen onder U zijn, die nog geen lid van onze Vereniging zijn en ik zou hun willen vragen, wanneer zij deze avond hebben genoten, na afloop zich als lid te willen laten inschrijven bij Overste Ten Boske. Hier op tafel liggen kaarten, waardoor U dit lidmaatschap zal kunnen verwerven. Dit lidmaatschap biedt belangrijke voordelen. In de eerste plaats krijgt U niet alleen verslag van alle lezingen in het Orgaan, maar bovendien krijgt U het Wetenschappelijk Jaarbericht, waarvoor iemand die geen lid is, afzonderlijk al f 10,— moet neertellen. Tevens verschijnt daarnaast nog, in de loop van het volgend jaar, het Gedenkboek, ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan van de Vereniging.

Ik hoop dat wij vanavond ook weer ons ledenaantal een beetje kunnen opvoeren. Aangezien er geen zaken van huishoudelijke aard zijn te behandelen, wil ik onmiddellijk het woord geven aan de spreker van hedenavond, Overste Heslinga.

V o o r d r a c h t

De Voorzitter:

Overste Heslinga, ik dank U voorlopig zeer voor wat U in ons midden heeft neergelegd. Ik ben er van overtuigd dat er wel enige vragen bij de Heren zijn gerezen. Ik hoop bovendien dat ze de pauze zullen bezigen om enige kaarten hier te doen verdwijnen.

We zullen nu twintig minuten pauzeren.

PAUZE

De Voorzitter:

Heren, de vergadering wordt voortgezet. Zijn er, behalve diegenen die zich al hebben ingeschreven, nog anderen die zich geroepen voelen om enige vragen te stellen of enige twijfel menen te willen uiten, dan kunnen ze hier alsnog terecht, voordat we beginnen. Niemand meer, dan is eerst het woord aan Majoor Numan.

Majoor Numan:

Mijnheer de Voorzitter, mijne Heren, de geachte inleider van hedenavond heeft, bij het ontwikkelen van het Oorlogsbeeld, gesproken over de bestaande conflictsituatie tussen Oost en West. Bij het bestuderen van het Oorlogsbeeld kwam hij tot de vraag wie nu dit Oorlogsbeeld moet bestuderen. Hij kwam toen tot de conclusie, dat dit in de eerste plaats dient te gebeuren op Regeeringsniveau, waarin vertegenwoordigd is een sterk militair element.

Nu is mijn vraag, gezien de uitgangssituatie — het bestaande conflict tussen Oost en West — of het nog zin heeft voor landen als Nederland om dit Oorlogsbeeld te bestuderen op nationaal niveau? Is het geen zaak dat dit gebeurt in bondgenootschappelijk verband?

Dat was de vraag, Mijnheer de Voorzitter.

Luitenant Kolonel De Koning:

Mijnheer de Voorzitter. Mijn eerste vraag was ongeveer dezelfde als die van de Majoor Numan. Of het niet moet geschieden in supra nationale organen. En dan niet alleen bondgenootschappelijk in de NATO, maar b.v. ook in de E.E.G.

Mijn tweede vraag is de volgende: Er is gezegd: „de militairen moeten daaraan meedoen, de militairen moeten dat doen”. Nu is duidelijk dat een dergelijke studie zeer speculatief is, dat heeft de inleider ook gezegd. Gezien de plaats, de stand, die de militair in de Nederlandse maatschappij heeft, is het dan niet zo, dat die hele studie zeer sterk beïnvloed zal worden door de leidende figuren die op dat ogenblik in de politiek en in het leger de leiding hebben? En ik zal als voorbeeld geven: Generaal Taylor, die het op een bepaald ogenblik, zover ik kan zien, met de prognose in het Oorlogsbeeld in Amerika niet eens was, heeft daar bijna een conflict over; hij gaat het leger uit, hij schrijft een boek „The uncertain trumpet” en beïnvloedt zodoende de vorming van het Oorlogsbeeld.

Hoe is nu iets dergelijke mogelijk in Nederland? Omdat anders, gezien het speculatieve ervan, volgens mij de door spreker bedoelde studie eenzijdig zal zijn. Ik dank U zeer.

De inleider:

Mijnheer de Voorzitter, mijne Heren, de vraag van de Majoor Numan gaat eigenlijk in de richting van: bestaat er zoiets als een bondgenootschappelijk Oorlogsbeeld, is dit te verkiezen boven een nationaal Oorlogsbeeld, mogen wij eigenlijk op dit moment nog wel een nationaal Oorlogsbeeld gaan ontwikkelen? Ik heb al het zeer subjectieve van het ontwikkelen van het Oorlogsbeeld naar voren gebracht. Voor de verschillende naties zal het oorlogs-

beeld, als ik me zo mag uitdrukken, nationaal subjectief zijn. Iedere staat zal nu eenmaal uitgaan van bepaalde overwegingen die wel voor hem en misschien niet — of in veel mindere mate — voor een andere staat gelden. Men zal onherroepelijk nationaal tot verschillende Oorlogsbeelden komen, ik geloof dat hier één van de kernpunten zit van de huidige moeilijkheden in het Atlantische Verbond. Het zal natuurlijk wenselijk zijn als wij zouden komen tot een bondgenootschappelijk Oorlogsbeeld, want dan zou het bepalen van het bondgenootschappelijke beleid en de uitvoering van dit beleid veel eenvoudiger zijn. Aan de andere kant betwijfel ik, of het ooit zover zal kunnen komen. Denkt U alleen eens aan het verschil in interesse-sfeer b.v. van de Verenigde Staten van Amerika en ons eigen land. Het is voor ons geloof ik toch in vele opzichten onaanvaardbaar om deze wereldwijde interesse-sfeer ter wille van de Amerikanen te gaan delen. Ik geloof dan ook niet dat we in de nabije toestand echt zouden kunnen komen tot een bondgenootschappelijk Oorlogsbeeld. Dat neemt niet weg dat de mogelijkheid bestaat, dat een klein land op een gegeven moment, bij gebrek aan beter, een oorlogsbeeld van een natie waarmee het zich nauw verbonden voelt, overneemt. Ik geloof dat ik daarmee mijn zienswijze op Uw probleem wel zo goed mogelijk heb gegeven.

Mijnheer De Koning ging wat zijn eerste vraag betreft, ongeveer in dezelfde richting. U noemde daarbij het woord „supra-nationaal”. In dit verband zou ik toch nog even willen wijzen op de krachten die nu eenmaal inhaerent zijn aan de historisch gegroeide naties. Dat zijn krachten die niet zo één, twee, drie onder de tafel geveegd kunnen worden. Misschien dat op zeer lange termijn een gedeelte van deze krachtenvelden overgenomen kunnen worden door een supra-nationale organisatie, maar ik geloof niet dat dit snel kan worden bewerkstelligd.

Het tweede gedeelte van Uw vraag stelt me wel voor een uitermate moeilijk probleem. Het subjectieve karakter van het Oorlogsbeeld dicteert als het ware inderdaad het op de voorgrond treden van de meningen van bepaalde voor-
aanstaande persoonlijkheden in een land. U haalde Generaal Taylor aan. Ik geloof dat dat een heel goed voorbeeld is van een „roepende in de woestijn” die naderhand weer naar voren is gekomen. Formeel, heb ik zo straks gezegd, bestaat in Nederland de mogelijkheid tot datgene wat ik vanavond heb trachten te schilderen. En wel in twee organen, in de eerste plaats in de Algemene Verdedigings Raad, waartoe ook als ik mij niet vergis de Chefs van Staven behoren, en in de tweede plaats in de Commissie Algemene Verdedigings Voorbereiding. Generaal Mathon heeft me echter gezegd dat in de praktijk dit samenspel van het militaire en het civiele element in datgene, wat zou moeten leiden tot politieke beleidsvorming in alle opzichten nogal te wensen overlaat. Wanneer bepaalde leidende figuren het niet eens zijn met het beeld zoals dat wordt ontwikkeld, ervan overtuigd zijn dat er hier iets scheef gaat, dan geloof ik dat naar eer en geweten deze figuren weinig anders kunnen doen dan de consequenties daarvan aanvaarden en, zoals Generaal Taylor op een gegeven moment gedaan heeft, verdwijnen.

Heb ik hiermee, mijnheer De Koning, Uw vraag in de juiste zin beantwoord?

Luitenant Kolonel De Koning:

Dat is moeilijk te zeggen, natuurlijk heeft U geantwoord zoals ik min of

meer verwacht had. Niemand anders zou hem ook kunnen beantwoorden. Maar Generaal Taylor gaat er uit, schrijft een boek en komt weer terug.

De inleider:

Dat kunt U ook.

Luitenant Kolonel De Koning:

Misschien kan ik een boek schrijven, maar terugkomen in ieder geval niet.

De inleider:

U heeft volkomen gelijk. Of U terugkomt? Dat hangt misschien ook wel van de zich ontwikkelende toestand af, van de vraag of Uw prognose van de toestand juist is geweest.

Mijnheer de Voorzitter.....

De Voorzitter:

Mijne Heren, hetgeen de inleider vanavond voor ons heeft neergelegd is niet een modern of een nieuw vraagstuk. Het is al zo oud als de wereld, alleen was het vroeger iets eenvoudiger. Vroeger waren deze zaken gecombineerd in één man, in de vorst, die zowel de politiek uitmaakte als de eventuele militaire kracht die nodig was om die politiek te kunnen verwezenlijken, hij stemde die twee op elkaar af. Langzamerhand is dit verdwenen en meer mensen gingen invloed uitoefenen op het totale bestuur van een staat. De politiek en de militair werden toen gescheiden, waardoor een samenspel nodig werd om bepaalde zaken te kunnen vaststellen en tot overeenstemming te geraken. Want het is natuurlijk altijd zo, om nu maar alleen dit stukje er uit te nemen, dat op een gegeven moment, wanneer een staat een bepaalde politiek uitstippelt, het dan noodzakelijk is dat hij o.a. aan zijn militaire adviseur vraagt: Kun jij deze politiek militair ondersteunen? En dan zal deze man moeten zeggen: nee of ja. Maar als hij nee zegt, dan zegt hij: kijk U eens, als U deze politiek zou willen verwezenlijken, dan moet deze militaire macht er achter staan en dan moet U dus zorgen dat ik over deze militaire macht kan beschikken. Omgekeerd, wanneer de politicus dit niet wil, zal hij zijn politieke doelen moeten beperken, opdat toch het militair apparaat, waar hij over beschikt, deze politiek naar buiten zal kunnen ondersteunen.

Er zijn bovendien meer dingen vanavond gezegd. Ja, misschien is dat mijn historische zin, die door de inleider wel een beetje wordt veroordeeld, maar ik kom daar dadelijk nog op terug. De inleider heeft gezegd dat het slagveld een lege ruimte is, verwoestende wapenwerking en daardoor een beweeglijk optreden, om aan die verwoestende wapenwerking te kunnen ontkomen. Dit is ook al heel oud. Alleen was vroeger die verwoestende wapenwerking zeer beperkt, het slagveld was gevulder en is in de loop der eeuwen steeds leger geworden, doordat deze wapenwerking hoe langer hoe meer is toegenomen, om nu zodanig te zijn, dat men in een behoorlijk groepsverband niet meer op het slagveld zou kunnen verblijven.

Er is ook gesproken over de gevolgen daarvan, de inleider heeft b.v. als voorbeeld voor beleidslijn op het militaire vlak de pantservoertuigen en de afweer daartegen genoemd. Ja, dat is de oude strijd pantser en projectiel. Hoe we dat ook willen zien, het projectiel heeft op den duur altijd ge-

wonnen. Maar natuurlijk is er discussie nodig op al deze deelgebieden. En nu is het wonderlijke, het is iets specifiek Nederlands, dat het in ons land vroeger wel gebeurd is, maar altijd tot grote tegenstellingen aanleiding heeft gegeven. Neemt U maar in de Zeven Provinciën. De grote tegenstelling tussen Stadhouder en Raadpensionaris sproot daar voor een groot deel uit voort, omdat men een verschillend inzicht had in wat eigenlijk voor militaire ondersteuning aan de buitenlandse politiek ten grondslag moest liggen. Verder zijn we toen zover gegaan dat toen wij hoe langer hoe meer democratisch werden, dat was dus in de eerste helft van de vorige eeuw, het militair-zijn bijzonder werd verwaarloosd. De militair werd helemaal niet meer gevraagd wat hij nodig achtte. Wij voerden geen buitenlandse politiek, dus dacht men: we hebben dat ook niet nodig. Men dacht zich te kunnen beperken tot een soort verdediging, maar de militair werd nimmer meer gevraagd zijn oordeel te geven bij de vorming van de buitenlandse politiek, omdat zoals Minister-President Colijn indertijd eens gezegd heeft, tot 1940 heeft Nederland altijd de buitenlandse gebeurtenissen aan zijn vensters zien voorbijtrekken en heeft er nooit iets rechtstreeks mee te maken gehad. Bovendien was men in dit land bijzonder bevreesd, misschien ook uit historische overwegingen, voor militaire invloed. Ik kan U daarvan een bepaald staaltje noemen, b.v. tot na deze oorlog hebben wij nooit een opperbevelhebber gekend, een man die alle landstrijdkrachten onder zijn bevelen had. Dat wenste men niet te hebben, men had altijd twee figuren die gelijkwaardig waren opdat men ze tegen elkaar zou kunnen uitspelen, men was altijd nog bang dat het militaire element een bepaalde overwegende rol ging spelen.

De inleider heeft drie benaderingsmethoden genoemd: de historische, de pragmatische en de filosofische methode. Gelukkig kwam hij, ik had het al opgeschreven, tot de conclusie, dat al deze drie zullen moeten worden gebruikt. Want ik geloof dat we met één van deze methoden er niet kunnen uitkomen. Ook kunnen we niet één van deze methoden elimineren of laten vallen. Het is nu eenmaal zo dat we de historie zullen moeten raadplegen om langs die kant iets te weten te komen. Alleen moeten we goed beseffen, dat we er dan niet in verstrikt moeten raken, de historie moet ons niet verleiden voor de toekomst door te borduren op een bepaalde methode of bepaalde organisatie die voor de toekomst niet meer geldig kon zijn.

De pragmatische methode, zoals de inleider heeft gesteld, zou hebben gefaald in zijn toepassing. Ik meen dat het falen in de toepassing voornamelijk daarin is gelegen, dat men wel pragmatisch ging toepassen, wat op zichzelf zeer juist was, maar dat men juist de historische methode daarbij had geëlimineerd. Men had de historie daarbij verwaarloosd en kwam daardoor tot een onjuiste toepassing.

De filosofische methode is daarbij van groot belang, omdat men daardoor zo objectief mogelijk de zaak kan benaderen. Alleen moet men erg oppassen. Vooral in mijn jeugd en misschien nu ook als je wat ouder wordt, dan ga je er weer meer voor voelen, heb ik nog al eens wat aan filosofie gedaan. Ik ben er mee opgehouden omdat ik te begrijpend werd. Ik bedoel daarmee dit: je wordt zo begrijpend dat je onmiddellijk ziet en ook onmiddellijk weet waarom de fout is gemaakt en dat stemt je dan gauw tot vergevingsgezindheid, hetgeen in ons beroep en vooral in de lagere regionen nu niet altijd verantwoord is.

De inleider heeft ook gesproken over de geloofwaardigheid der middelen. We zitten op het ogenblik daarmee in een groot dilemma, want de moeilijkheid is, dat langzamerhand ieder tot de overtuiging is gekomen, dat een totale kernoorlog niet meer is te voeren, omdat wij elkander zouden kunnen vernietigen. De grote pijn is nu wanneer we tot die conclusie komen men zal moeten zeggen: als we het niet meer kunnen gebruiken dan heeft het zijn waarde verloren. Dan zou het dus ook zijn waarde hebben verloren als politiek middel. Want ik kan niet dreigen met iets waarvan de tegenpartij weet, hij gaat het toch niet gebruiken. Het blijft echter een beetje zweven. Want b.v. bij de Cuba-crisis doen de Amerikanen het voorkomen of zij die conventioneel hebben opgelost. Dit is echter helemaal niet het geval, want het is niet de blokkade van Cuba met de vloot en luchtmacht die het conflict heeft beperkt, maar gewoon het antwoord van de Amerikaanse President die heeft gezegd: alle raketten afgeschoten op de Verenigde Staten worden beschouwd als afgeschoten door de Sovjet Unie en daarop zal ik antwoorden. M.a.w. het is met nucleaire dreiging tot een einde gebracht. De geloofwaardigheid staat dus nu een beetje te wankelen.

De inleider heeft ook gezegd — hij heeft dat later weer teruggenomen, dat is natuurlijk het filosofische ook in zijn betoog — dat de militair in de discussie op een gegeven moment de leiding zou moeten hebben. Later heeft hij het afgezwakt, hij heeft gezegd: de militair moet daarin grote zeggenschap uitoefenen.

Het is zo, ik heb dat in het begin al gesteld, dat zonder de militair de vaststelling van de buitenlandse politiek onmogelijk is en dat men daarmee rekening moet houden. Men moet weten wat de militair eist om die politiek te kunnen ondersteunen, men moet tegen hem zeggen: gun je dit? en zegt hij nee, dan zul je de doelen moeten veranderen. Het gevaar van het niet dekken van de politieke doelen door de daarvoor noodzakelijke militaire middelen, ik treed daarbij misschien een beetje buiten het onderwerp, is gelegen in de op het ogenblik grotendeels aangenomen „escalation” en „flexible response”. Die „flexible response” is zoals U weet ontstaan doordat de Amerikanen tot de overtuiging kwamen dat de Russische nucleaire macht zodanig was toegenomen dat daarmee een wederzijdse vernietiging mogelijk werd. Men heeft toen naar middelen gezocht om daaraan te ontkomen en een eventuele nucleaire oorlog zo ver mogelijk in de tijd te verschuiven. Toen is dat idee van „flexible response” in de wereld gekomen dat langzamerhand hoe langer hoe meer veld heeft gewonnen. Alleen het gevaar is dat voor die „flexible response” inderdaad een bepaalde hoeveelheid krachten nodig is, want een „atoomdrempel” (dat woord hoort er eigenlijk ook bij) krijg ik alleen, wanneer ik zolang mogelijk conventioneel belangrijk weerstand kan bieden. En hier botst er iets, er zit iets scheef, want in dit verband zijn de Amerikanen ook teruggekomen van de opvatting, dat nucleaire wapens voor tactisch gebruik conventioneel waren. Dit laatste hebben ze ook laten vallen, omdat ze dit zover mogelijk in de tijd wensten te verschuiven. Maar toen het minimum voor de grondstrijdkrachten in Europa werd aangenomen, hebben de militaire bevelhebbers zich daarbij neergelegd onder het voorbehoud: we willen dit aanvaarden, mits wij kunnen rekenen op nucleaire ondersteuning. M.a.w. wanneer die nucleaire ondersteuning wegvalt, dan is zelfs dat minimum niet meer voldoende en zal men dat aanzienlijk moeten vergroten. Waar

het voor mij niet goed zit, dat is dat we dat minimum nog altijd niet hebben bereikt, terwijl we wel het idee van „flexible response” hebben aanvaard. En deze twee zaken zijn niet goed met elkaar in verband te brengen, want ik beweer dat het zogenaamde schild, zoals het dan nog altijd heet, zonder de nucleaire steun niet meer kan doen dan zeer plaatselijke aanvallen, incidenten, of hoe U het wilt noemen, van beperkte omvang te weerstaan. Zodra een conflict ontstaat waarbij wij aanvallen op grote schaal zullen moeten weerstaan, zal men toch vrij tijdig naar die nucleaire wapens moeten grijpen.

In de beantwoording heeft de inleider terecht gesteld dat de Amerikanen natuurlijk wereldwijde verplichtingen hebben. En dat het bijzonder moeilijk is om tot een internationaal Oorlogsbeeld te kunnen geraken. We zien het in de NAVO, daar staan de twee opvattingen, militair gesproken, al volledig tegenover elkaar. De Amerikanen die de „flexible response” aanhouden en de Fransen die nog altijd praten over het schild en het zwaard en die nog altijd vinden dat wanneer het schild wordt aangevallen het zwaard in werking moet treden. Nu is voor Nederland als zodanig, in deze verhoudingen en in dit bondgenootschap, een nationaal Oorlogsbeeld niet meer van deze tijd. Maar het moet toch mogelijk zijn en ik geloof dat het min of meer noodzakelijk is, dat de NAVO als zodanig zich een bepaald Oorlogsbeeld eigen maakt. De NAVO ontstaan onder een bepaalde dreiging, een dreiging die nog onverkort voortduurt, ondanks de ontspanning die dan de laatste jaren is opgetreden, we spreken zelfs van détente, maar die toch elk moment weer zal kunnen oplaaien, dit bondgenootschap moet dus voor dit geval, dit conflict Oost en West, toch een gemeenschappelijk Oorlogsbeeld bezitten waarop een NAVO-strategie kan worden gebaseerd. Daar kunnen we toch mijns inziens niet aan ontkomen. Ik geloof dat dat niet in strijd hoeft te wezen met de Amerikaanse wereldwijde verplichtingen. Want al vormt West-Europa voor Amerika met zijn verplichtingen in het verre en het nabije Oosten en eventueel zelfs in Afrika, daarvan slechts een deel, te zamen met zijn Europese bondgenoten zal die toch voor de NAVO tot een NAVO Oorlogsbeeld moeten kunnen komen. En ik geloof dat wat op het ogenblik de NAVO het sterkst ontbeert dit gezamenlijke oorlogsbeeld is, waarop men een gezamenlijke en een goede strategie zou kunnen baseren.

Dit wilde ik, naar aanleiding van wat de inleider ons allemaal vanavond heeft gezegd, nog even in Uw midden brengen. Ik wil dan graag de inleider nogmaals danken voor zijn inleiding, die mij persoonlijk zeer goed heeft gedaan. Verschillende dingen heb ik nog eens in andere woorden gezegd, maar het komt toch wel op dezelfde strekking neer.

Ik dank de debaters dat zij enige vragen hebben gesteld en daardoor de zaak hebben verlevendigd.

Voorts wil ik Generaal Gouman hartelijk danken voor de hier genoten gastvrijheid, de mess-president voor de gastvrijheid die het Bestuur heeft mogen ondervinden en tot slot mijn oude adjudant, Kapitein Van Hoorn Alkema, voor de organisatie van dit geheel.

En hiermede sluit ik deze bijeenkomst. (Applaus).

STELLINGEN

1. Het oorlogsbeeld — een weergave van het wezen en de verschijningsvormen van het huidige conflict tussen Oost en West en een mogelijk daaruit voortvloeiende oorlog — omvat een „Leitbild”- en een „prognose”-element.
2. Door een bestaande wisselwerking tussen „Leitbild” en „prognose” is het oorlogsbeeld een dynamisch begrip; het vereist derhalve een voortdurende studie.
3. De omvang van het totale, door het oorlogsbeeld bestreken gebied en de vele aspecten daarvan, maken een differentiatie van het begrip in deelgebieden noodzakelijk.
4. De studie van het oorlogsbeeld dient te worden uitgevoerd door een college van deskundigen op velerlei gebied, bij voorkeur op regeeringsniveau, met medewerking van een sterk militair element.
5. De studie van het oorlogsbeeld dient zich in eerste instantie te richten op een eliminatie van niet of niet meer realistische deelgebieden, daarna op het vaststellen van een beleid t.a.v. de overblijvende differentiaties en de consequenties daarvan.
6. De taak van de militaire gezagsdrager, gezien in verband met het oorlogsbeeld, is meer uitgebreid dan de momenteel hier te lande gangbare opvattingen op dit gebied.

MEDEDELINGEN VAN HUISHOUDELIJKE AARD

BESTUUR

Het Bestuur van de Vereniging ter beoefening van de Krijgswetenschap is thans als volgt samengesteld:

J. H. Couzy, Lt.-Generaal der Artillerie b.d., Lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, Voorzitter; **J. W. Thijssen**, Gen.-Maj. KLu, Ondervoorzitter; **J. van Dapperen**, Commandeur; **H. Dieters**, Luitenant-Kolonel KLu; **W. H. J. de Jongh**, Kolonel Generale Staf, directeur H.K.S., Redacteur Orgaan en W.J.; **A. C. Lamers**, Majoor der Mariniers; **Mr. F. R. Mijnlieff**, Directeur-Generaal voor Openbare Orde en Veiligheid; **W. F. ten Boske**, Lnt.-Kol. der Infanterie, Secretaris-Penningmeester, Sleedoornstraat 3, 's-Gravenhage, telefoon 322478.

NIEUWE LEDEN

's-Gravenhage: **C. R. R. Manders**, Kol. Vl.; **J. J. W. A. Barnhoorn**, Maj. KLu.;
Bilthoven: **H. P. J. van Ketwich Verschuur**;
Brussel: **Abonn. Boekh. G. van Campenhout**;
Dieren: **H. W. Schut**, Elt. KLu.;
Den Helder: **D. van Bergeijk**, KLTZ; **A. N. van der Wiel**, LTZ I;
Noordwijk: **R. W. baron van Lynden**, Cdr.;
Rijswijk (Z.-H.): **W. J. A. van Hoek**, Maj. KLu. b.d.; **F. G. Kordes**, LTZA I;
Soesterberg: **A. P. J. van Leeuwen**, Elt. KLu.;
Utrecht: **Mr. P. Langenberg**, Kapt. KLu.;
Voorburg: **Dr. M. W. J. M. Broekmeijer**, Cdre; **H. P. Enkelaar**, Kapt. KLu.;
Wommelgem (België): **P. Nietvelt**.

N.B. Bevorderingen komen niet automatisch ter kennis van het secretariaat. Van een nodige correctie van adres of daarin verkeerd vermelde rang geve men kennis aan de Secretaris-Penningmeester, Sleedoornstraat 3 te 's-Gravenhage, telefoon 322478.

Vergeet **VOORAL** niet ons een nieuw lid op te geven!

ADVERTENTIETARIEVEN

De prijzen voor advertenties, die jaarlijks in alle afleveringen van het ORGAAN en WETENSCHAPPELIJK JAARBERICHT worden afgedrukt, bedragen (ten minste zes publikaties, tussen november en juli):

voor 1/1 pag., zetspiegel 11 × 18½ cm: f 500,—

voor 1/2 pag., zetspiegel 9 × 11 cm: f 260,—

voor 1/4 pag., zetspiegel 4 × 11 cm: f 150,—

Voor afzonderlijke advertenties voor éénmaal in het W.J. of het ORGAAN zijn deze prijzen resp. f 125,—, f 75,— en f 45,—.

Opdrachten kunnen worden gezonden aan Drukkerij CEDO NULLI, Wagenstraat 37, 's-Gravenhage (tel. 070-184466).

Procédé: boekdruk.

Autotypieraster 40.

Bij inzending van matrijzen worden geen stypekosten in rekening gebracht.

1865 - 6 mei - 1965

Op donderdag 6 mei j.l. heeft onze vereniging haar 100-jarig bestaan op eenvoudige wijze herdacht.

Nadat de dag tevoren exemplaren van het gedenkboek waren aangeboden aan Hare Majesteit de Koningin en Zijne Koninklijke Hoogheid de Prins der Nederlanden, welke aanbieding door de omstandigheden schriftelijk diende te geschieden, zijn uw voorzitter en secretaris-penningmeester in de morgenuren van 6 mei in de gelegenheid gesteld een exemplaar van het gedenkboek persoonlijk aan te bieden aan de minister-president, minister van Algemene Zaken en de minister van Defensie.

Nu u het allen hebt ontvangen, zult u met mij van oordeel zijn, dat het gedenkboek een uitnemend beeld geeft van hetgeen in de afgelopen 100 jaar binnen onze vereniging is verricht. Dit resultaat danken wij aan de jarenlange noeste arbeid van ons lid generaal-majoor b.d. J. J. de Wolf. Zo aan iemand het erelidmaatschap onzer vereniging terecht is toegekend — waartoe de vergadering op 3 mei j.l. besloot — is het wel aan hem!

In de namiddagen van de 6de mei hield het bestuur een goed bezochte ontvangst in de Interservice Officiersclub in de Witte, waar talloze burgerlijke en militaire autoriteiten, alsook verscheidene leden hun gelukwensen kwamen aanbieden.

Het hoogtepunt van deze ontvangst werd gevormd door — na een zeer geestige toespraak — de mededeling van de Commissaris van de Koningin in de provincie Zuid-Holland, dat het Hare Majesteit de Koningin heeft behaagd onze vereniging het predikaat „Koninklijk” te verlenen.

Zeer getroffen door deze onderscheiding mocht uw voorzitter in zijn dankwoord o.m. gewagen van de eer welke hiermede onze gehele vereniging — ook al onze voorgangers — te beurt is gevallen, terwijl de banden welke onze leden binden aan het Koninklijk Huis hiermede nog eens zijn bevestigd en versterkt.

Als Koninklijke vereniging ter beoefening van de krijgswetenschap zijn we de volgende eeuw van ons bestaan ingetreden. Dit legt nog te sterker de verplichting op ons — niet alleen op het huidige en de toekomstige besturen, maar ook op alle leden — alle krachten in te spannen de bloei en het streven onzer vereniging op een hoog peil te brengen en te houden.

J. H. COUZY, Voorzitter.